

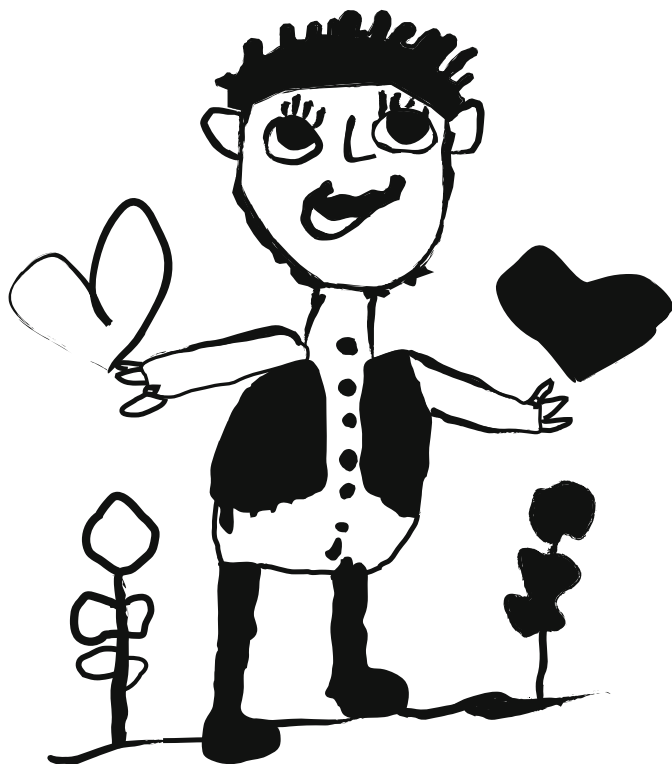
ROMANO SUNO

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ
LITERÁRNÍ A VÝTVARNÉ
SOUTĚŽE

ROMANO SUNO 2015

Sborník příspěvků k 18. ročníku literární a výtvarné soutěže

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Praha 2015

Romano suno 2015

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

Vydala Nová škola, o. p. s.

Překlad z romštiny do češtiny: Iveta Kokyová

Překlad z češtiny do angličtiny: Karolína Ryvolová

Korektura českého jazyka: Kristýna Hrdinková

Korektura romského jazyka: Marie Bořkovcová

Korektura anglického jazyka: John Whalley

Koordinátor projektu: Marie Bořkovcová

Obálka: Terezie Chlíbačová

Grafická úprava: Terezie Chlíbačová

Tisk: Laurelin, s. r. o.

První vydání 200 ks

Kontakt:

Nová škola, o. p. s.

Křižíkova 344/6, Praha 8, 180 00

www.novaskolaops.cz

© Nová škola, o. p. s.

Doporučená cena: 100 Kč

ISBN 978-80-905807-2-5

Obsah/Contents:

Úvodní slovo / Introduction	4
Výsledky soutěže / Competition Results	
Literární příspěvky / Writing Competition	8
Příspěvky mluveného slova / Spoken Romani Competition	9
Výtvarné příspěvky / Art Competition	9
Literární část soutěže / Writing Competition	
Literární příspěvky 1. kategorie (1.–3. roč. ZŠ)	11
Writing Competition - 1st Category (1st to 3rd Grade)	
Literární příspěvky 2. kategorie (4.–6. roč. ZŠ)	15
Writing Competition - 2nd Category (4th to 6th Grade)	
Literární příspěvky 3. kategorie (7.–9. roč. ZŠ)	21
Writing Competition - 3rd Category (7th to 9th Grade)	
Literární příspěvky 4. kategorie (SŠ)	33
Writing Competition - 4th Category (secondary-school students)	
Vybrané práce vytvořené v rámci dílen tvůrčího psaní v projektu	38
Vaker romanes práce / Select works written in the creative writing workshop of the Vaker romanes / Speak Romani project	
Výtvarné příspěvky / Art Competition	48

Vážení čtenáři, milí soutěžící,

Právě jste otevřeli sborník sestávající z desítek příběhů, výpovědí a úvah dětí a mladých dospělých. Jedná se o výběr toho nejlepšího ze stovek prací, které jejich autoři poslali k nám do Nové školy, aby se zúčastnili 18. ročníku literární a výtvarné soutěže Romano suno (Romský sen).

Cílem soutěže je povzbudit ty, kteří romsky mluví, aby svůj jazyk používali, a to i na veřejnosti, a aby romsky také psali – o sobě a svých zkušenostech, o světě, ve kterém žijí. Při četbě sborníku můžete do rozličných světů těchto dětí a mladých lidí nahlédnout i vy.

Tématy letošního ročníku byla:

- **Miro nekšukareder dives andre škola / Můj nejhezčí den ve škole**
- **Karačoňa the amari famelija / Vánoce a naše rodina**
- **Ko hin andre miro dživipen nekfeder, soske?**
Kdo je pro tebe ve tvém životě vzorem a proč?
- **So šaj keras – the o Roma the o gadže - avre dromeha, kaj pes amenge jekhetane te dživel feder? / Co by měli na sobě změnit Češi a co Romové, aby se nám společně žilo lépe?**
- **Pisin, pal soste kames... / Volné téma**

V literární porotě zasedli Karolína Ryvolová (romistka a publicistka), Iveta Koryová (prozaička), Marek Babšický (sponzor soutěže) a Věra Cvoreňová (pracující v neziskové organizaci s romskými dětmi). Výtvarná porota sestávala ze dvou výtvarníků, Ladislavy Gažiové a Antonína Střížka, a grafičky Terezie Chlíbačové. Letos poprvé zasedla také porota pro hodnocení příspěvků v kategorii mluveného slova. Porotci byli David Tišer, romský aktivista a performer, Barbora Šebová, romistka, a Věra Duždová, romská angažovaná umělkyně. Už třetí rok si své vítěze volili také studenti ze středních škol v Praze – z Gymnázia Sázavská, z Gymnázia Jana Nerudy a Střední odborné školy managementu a práva v Cimburkově ulici.

Romština českých Romů prochází v posledním půlstoletí rychlým vývojem. Na jedné straně jsme svědky rodící se romské literatury, na straně druhé str-

mého poklesu počtu romských mluvčích. Jaký bude další osud jazyka, který si Romové udrželi v diaspoře po tisíc let, se dnes těžko odhaduje.

O to větší máme radost, že do Romano suna dochází stále víc příspěvků v romštině. Do literární části přispělo letos 139 dětí, videa s mluveným slovem jich zaslalo 43. Obdrželi jsme také 333 výtvarných prací. Výtvarná část soutěže poskytuje prostor romským i neromským dětem, které se soutěže chtějí účastnit a k daným tématům vyjádřit, avšak neumějí romsky.

Ve sborníku je také publikován výběr textů vytvořených na dílnách tvůrčího psaní v romštině, které byly realizovány Novou školou díky podpoře MŠMT v rámci projektu Vaker romanes.

Děkujeme všem dětem a mladým lidem, kteří se letošního Romano suna svou tvorbou zúčastnili. Patří jim náš obdiv a respekt! Vítězům, do jejichž prací se můžete začíst na následujících stranách, navíc srdečně gratulujeme.

Zábavné i dojemné, ale hlavně podnětné čtení Vám přeji

Máša Bořkovcová a Jan Zajíc, koordinátoři Romano suna

Dear readers and competitors,

you have just opened a collection of dozens of stories, testimonies and reflections of children and young adults. This is a selection of the best of the hundreds of works which their authors sent to Nová škola in order to participate in the eighteenth year of the writing and arts competition Romano suno (Romany¹ dream).

The objective of the contest is to encourage those who speak Romani to use it, and to do so publicly in writing, by telling us about themselves, their experiences and the world they live in. Reading this collection will give you a glimpse of these children's and young people's worldviews.

This year's topics were as follows:

- **The best day at my school**
- **Christmas and our family**
- **The most important person in my life**
- **What can both Roma and Non-Roma do differently so that we get on better?**
- **Free topic**

The members of the literary jury were Karolína Ryvolová (Romany studies graduate and journalist), Iveta Kokyová (fiction writer), Marek Babšický (sponsor) and Věra Cvoreňová (Romany youth club worker). The arts jury consisted of two painters, Ladislava Gažiová and Antonín Střížek, and a graphic designer, Tereza Chlíbačová. This year was the first year when there was also a special jury for the spoken Romani category. The members were David Tišer, Romany activist and performer, Barbora Šebová, Romany studies graduate, and Věra Duždová, Romany political artist. For the third year in a row, secondary school students also gave out prizes. They came from Sázavská Grammar School, Jan Neruda Grammar School and Law and Management Vocational School in Cimburkova Street.

The language of Czech Roma has gone through rapid development in the last fifty years. On the one hand we are witnessing the emergence of original literature in Romani, on the other the numbers of active speakers are plummeting.

¹ In this text, "Romany" is used as an adjective pertaining to the Roma and "Romani" as a noun meaning "the Romany language" or "the language of the Roma".

The future of a language which the Roma have managed to sustain for a thousand years of diaspora is currently unclear.

All the more reason for us to cherish the fact that every year more and more contributions written in Romani arrive for the competition. This year, 139 children have sent their writing and 43 children have sent videos with spoken Romani. We have also received 333 art works. The role of the arts contest is to enable both Romany and Non-Romany children with no active Romani to speak on subjects which interest them.

This catalogue also contains a selection of texts which were written in creative writing workshops entitled *Vaker romanes / Speak Romani* run by *Nová škola* thanks to the support of the Ministry of Education.

We would like to extend our thanks to all the children and young adults who have contributed to this year's edition of *Romano suno* competition. They deserve our respect and admiration. Above all, we sincerely congratulate all the winners whose writing you will find in the pages of this catalogue.

We wish you an entertaining, moving but above all inspirational read,

Máša Bořkovcová and Jan Zajíc, *Romano suno* coordinators.

Výsledky literární a výtvarné soutěže

Writing and Art Competition Results Romano Suno 2015

Literární část soutěže / Writing Competition

1. KATEGORIE (1.–3. roč. ZŠ) / 1st Category (1st to 3rd Grade)

- 1. místo / 1st place – **Ivana Kraková**, klub Zeferino, Valašské Meziříčí
 - 2. místo / 2nd place – **Sára Pavlišťíková**, klub Zeferino, Valašské Meziříčí
 - 3. místo / 3rd place – **Rozálie Cicuová**, klub Zeferino, Valašské Meziříčí
- Cena středoškolských studentů** / Winner chosen by secondary-school students – **Ivana Kraková**, klub Zeferino, Valašské Meziříčí

2. KATEGORIE (4.–6. roč. ZŠ) / 2nd Category (4th to 6th Grade)

- 1. místo / 1st place – **Marie Kalejová**, ZŠ Školní náměstí, Ústí nad Labem
 - 2. místo / 2nd place – **Veronika Šándorová**, klub Zeferino, Valašské Meziříčí
 - 3. místo / 3rd place – **Marie Horváthová**, ZŠ a MŠ nám. 28. října, Brno
- Cena středoškolských studentů** / Winner chosen by secondary-school students – **Marie Kalejová**, ZŠ Školní náměstí, Ústí nad Labem

3. KATEGORIE (7.–9. roč. ZŠ) / 3rd Category (7th to 9th Grade)

- 1. místo / 1st place – **Seyda Maryem Cetinbasová**, ZŠ Němčice nad Hanou, Tyršova
 - 2. místo / 2nd place – **Šarlota Pokutová**, ZŠ Boženy Němcové, Přerov
– **Stefanie Najmanová**, ZŠ Zlatnická, Most
 - 3. místo / 3rd place – **Veronika Pohořalá**, ZŠ Tanvald, Údolí Kamenice
– **Aneta Skopalová**, ZŠ Sokolov, Běžecká
- Cena středoškolských studentů** / Winner chosen by secondary-school students – **Tereza Klempárová**, ZŠ Sokolov, Běžecká

4. KATEGORIE (středoškoláci) / 4th Category (secondary-school students)

- 1. místo / 1st place – **Tereza Faldusová**, SŠ V Hati, Černovice
- 2. místo / 2nd place – **Lucky Ditrich**, SŠ V Hati, Černovice
- 3. místo / 3rd place – **Jana Deňová**, SŠ V Hati, Černovice

Mluvené slovo / Spoken Romani

1. KATEGORIE (1.–3. roč. ZŠ) / 1st Category (1st to 3rd Grade)

1. místo / 1st place – **Miguel Horniak**, ZŠ Karasova, Ostrava - Mariánské hory

2. místo / 2nd place – **Vlasta Zonková, Jesica Zonková a Tífany Rafaelová**, ZŠ Karasova, Ostrava - Mariánské hory

2. KATEGORIE (4.–6. roč. ZŠ) / 2nd Category (4th to 6th Grade)

1. místo / 1st place – **Armani Rafael**, ZŠ Karasova, Ostrava-Mariánské hory

2. místo / 2nd place – **Liliana a Petra Giňovy**, NZDM - KC Ostrava, Liščina

3. místo / 3rd place – **Natálie Priestová a Helena Grešková**, NZDM – KC Ostrava, Liščina

Speciální cena / Special Recognition – **Marie Gaborová a Šárka Pokutová**, ZŠ Boženy Němcové, Přerov

3. KATEGORIE (7.–9. roč. ZŠ) / 3rd Category (7th to 9th Grade)

1. místo / 1st place – **Mirka Kináčová a Maria Samková**, ZŠ Podmostní, Plzeň

2. místo / 2nd place – **Denisa Pavlišťíková**, ZŠ Turkmenská, Vsetín

3. místo / 3rd place – **Žaneta, Růžena a Nikola Goroľovy**, DD Třešňová, Jemnice

Speciální cena / Special Recognition – **Romana Kandrová a Patricie Bandyová**, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Výtvarná část soutěže / Art Competition

1. KATEGORIE (1.–3. roč. ZŠ) / 1st Category (1st to 3rd Grade)

- 1. místo** / 1st place – **Dagmar Pechová**, ZŠ Ostrava – Mariánské hory
- 2. místo** / 2nd place – **Martina Šarkózyová**, IQ Roma servis, o. s., Břeclav
- 3. místo** / 3rd place – **Naela Pavlišťíková**, ZŠ Turkmenská, Vsetín

2. KATEGORIE (4.–6. roč. ZŠ) / 2nd Category (4th to 6th Grade)

- 1. místo** / 1st place – **Tomáš Danihel**, IQ Roma servis, o. s., Břeclav
- 2. místo** / 2nd place – **Erik Kandra**, ZŠ Turkmenská, Vsetín
- 3. místo** / 3rd place – **René Gunár**, Volant, o. p. s., Přelouč

3. KATEGORIE (7.–9. roč. ZŠ) / 3rd Category (7th to 9th Grade)

- 1. místo** / 1st place – **Ludmila Grundzová**, Čhavorikaňi luma, Neratovice
- 2. místo** / 2nd place – **Jan Balog**, ZŠ Do Nového, Pardubice
- 3. místo** / 3rd place – **Diana Gažiová**, ZŠ Zlatnická, Most

4. KATEGORIE (středoškoláci) / 4th Category (secondary-school students)

- 1. místo** / 1st place – **Sandra Štěrbová**, SŠ V Hati, Černovice
- 2. místo** / 2nd place – **Lucky Ditrich**, SŠ V Hati, Černovice
- 3. místo** / 3rd place – **Denisa Bednářská**, SŠ V Hati, Černovice

Literární část soutěže

Writing Competition

1. KATEGORIE / 1stCategory (1st – 3rd grade)

1. – 3. ročník ZŠ

1. místo a cena od studentů ze Střední odborné školy managementu a práva, Cimburkova, Praha

First Prize plus Special Prize Awarded by the Students of Management and Law Secondary School in Cimburkova Street, Prague

Ivana Kraková, klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 3. ročník
Zeferino Club, Valašské Meziříčí, Grade Three

Te bi avlomas barvali!

Vičínav pes Ivana Kraková, hin mange deš berš. Hin man jekh phral, so leske imar hin dešuocho berš! Jekh terneder pheň, e Helenka, lake ocho berš. The phraloro o Milankus, hin leske mekča pandž berš. Dikhav len igen rado! Te bi avlomas barvali, ta bi cindžomas baro kher perdal amari cali fajta. Le bazenoha the le houpačkenca. Avelas bi man imar konečne miro vlastno pokojis, kaj bi mange šaj pisindžomas andro klidos o domaca ulohi, te kreslinel peske, the bi man avelas miro vlastno počitačis. Tiš bi diňomas love mira dajora, me cinel peske vareso šukar, the mire biben the sestrenicen. A mek bi diňomas love le čore čhavoren, kaj len te avel so te chal, te pijen the pro grati. Tiš bi diňomas le nasvale manušen pre lengero sasřariben. Kada savoro bi kerdžomas, te bi avlomas barvali. Akana mek barvali na som, ale the kavka te bi dikhľomas, hoj varekas nane so te chal, ta bi man leha ulavindžomas la svačinaha. A nebo te bi man avelas kapesne, ta bi man ulavindžomas. Te pomožinel amenge mušinas. Kada amen sikhavel e daj!

Kdybych byla bohatá!

Jmenuji se Ivana Kraková, je mi 10 let. Mám jednoho staršího bratra, je mu 18 let, jednu mladší sestru Helenu 8 let a nejmladšího bratříčka Milánka, je mu teprve 5 let. Všechny je mám moc ráda! Kdybych byla bohatá, koupila bych velikánský dům pro celou naši rodinu, a to s bazénem a houpačkama. Měla bych konečně svůj pokojíček, kde bych si mohla psát v klidu domácí úkoly, malovat si, a měla bych svůj vlastní počítač. Taky bych dala peníze mé mamince, aby si koupila něco hezkého, rovněž tetám a sestřenicím. A ještě bych dala peníze chudým dětem, aby měly co jíst, pít a na oblečení. Taky bych dala nemocným lidem na jejich léčení. Tohle všechno bych udělala, kdybych byla bohatá. Teď zatím bohatá nejsem, ale i přesto kdybych viděla, že někdo nemá jídlo, tak bych se s ním rozdělila i o svačinu nebo kdybych měla nějaké kapesné, rozdělila bych se. Pomáhat si musíme. To nás učí maminka!

If I Were Rich

My name is Ivana Kraková. I'm ten years old. One brother of mine is already eighteen years old! My youngest sister, little Helenka, is eight years old. And our youngest brother, little Milan, is only five years old. I love him very much! If I were rich, I'd buy a big house for our entire extended family. It would have an outdoor swimming pool and swings in the garden. I would have my own room at last, where I could do my homework and draw in peace and I'd also have my own computer. I would also give my Mum some money so that she could buy something nice for herself, and my Aunties and my cousins. I would also give some money to children, so that they would have enough to eat, drink and buy clothes. Also I would give sick people some money for their treatment. These are all the things I would do if I were rich. As it is, I'm not rich yet but still, if I saw someone didn't have anything to eat, I would share my packed lunch with him. Or if I had some pocket money, I would share it with him. We have to help each other out. That's what our Mum tells us!

2. místo / Second Prize

Sára Pavlišťiková, klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 3. ročník
Zeferino Club, Valašské Meziříčí, Grade Three

Miri baba

Vičínav pes Sára Pavlišťiková a hin mange dešujekh berš. Phirav andre trito trida. Man hin mek pandž phrala pheňa. Me som lendar nekphureder. Me imar ciknorestar dživav ča la babaha. Miri baba hiňi koja nekfeder džuvli pre calo svetos! Dikhav la igen rado. Hin lake imar buter sar šovardeš berš, ale furt lačhes dičhol. Ko la dikhel, ta phenel, hoj na dičhol avri pre kola berša. Rado pes modernones urel a mange tiš cinavel moderna grati. Achaľuvav man laha lačhes. Akana hiňi nasvali. Ale furt pal mande bajinel. Phirel vaš mange dži andre škola, so pes pal mande daral. Dikhav la vaš kada fejs rado a ľikerav mira baba!

Moje babička (překlad NŠ)

Jmenuji se Sára Pavlišťiková, je mi 11 let. Chodím do 3. třídy. Mám ještě 5 sourozenců. Jsem nejstarší. Od malička žiju pouze s babičkou. Moje babička je nejlepší žena na celém světě! Mám ji moc ráda. Je jí už přes 60 let, ale stále dobře vypadá. Kdo ji vidí, tak tvrdí, že nevypadá na ta léta. Ráda se moderně obléká. Kupuje mi také moderní oblečení. Rozumím si s ní. Nyní je nemocná, ale neustále se o mě stará. Vyzvedává mě ze školy, protože má o mě strach. Za to ji mám moc ráda. Své babičky si vážím!

My Granny

My name is Sára Pavlišťiková and I am eleven years old. I'm in my third grade. I have five other siblings. I'm the eldest. Since I was tiny, I have only lived with my Granny. My Gran is the best woman in the world! I love her very much. She's in her early sixties but she still looks great. Everyone says she looks nowhere near her true age. She likes to wear fashionable clothing and she gets me cool clothes, too. We really get on. She's sick at the moment but she's still looking after me. She fetches me from school because she worries about me. I love her for that. I really respect my Granny!

3. místo / Third Prize

Rozálie Cicuová, klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 1. ročník
Zeferino Club, Valašské Meziříčí, Grade One

Vičínav pes Rozárka Cicuová a hin mange ochto berš. Hin man mek duj terneder phrala he duj cikne pheňa. Me som lendar nekphureder! Miro phral o Mišo mange furt nadavinel the marel man the mire pheñen. Alě the kavka les dikhav rado. Sar avav khere andal e škola, ta miri bibi e Jitka, so hin lake imar dešujekh berš, man lel a džas amen te bavinel andre amaro cikno-ro kheroro andre bar. Kodoj amen savore bavinás pre škola. E Jitka amen sikhavel. A me sikhavav hinke le ciknedere phraloren the le pheñen. Nekfeder džal la cikňa Danielkake. Džanel imar he te ginel. Sar avava bari, kamav te avel kucharka. Kamľomas bi te pomožinel la dajorake the la babake le tavibnaha. Hin amen bari fajta! Tadžomas bi lenge sa lačhe chabena, kaj pes te občarkeren.

Jmenuji se Rozárka Cicuová a je mi 8 let. Mám ještě dva mladší bratry a dvě malé sestry. Já jsem nejstarší. Můj bratr Míša mi pořád nadává, bije mě a moje sestry. Ale i přesto ho mám moc ráda. Vždycky, když přijdu domů ze školy, tak nás teta Jitka, které je už 11 roků, vezme a jdeme do našeho malého domečku na zahradě, ve kterém si společně hrajeme na školu. Jitka nás učí. Já zas učím své mladší sourozence. Nejlíp to jde malé Danielce. Umí už i počítat. Až budu velká, chtěla bych být kuchařka. Chtěla bych pomáhat mamince a babičce s vařením. Máme velkou rodinu. Vařila bych jim výborná jídla, až by se všichni olizovali.

My name is Rozárka Cicuová and I am eight years old. I have two younger brothers and two small sisters. I'm the eldest of them all! My brother Mišo is always calling me names and hitting me and my other sisters. I still love him though. When I come back from school, my Auntie Jitka, who is already eleven years old, takes me and we go playing in our little garden house. We play school in there. Jitka is our teacher. And I teach the smaller brothers and sisters in turn. Little Danielka is the best pupil. She already knows her numbers. When I grow up, I'd like to be a cook. I would love to help my Mum and my Granny with cooking. We are a big family! I'd only make them the best meals that would make their mouths water.

2. KATEGORIE / 2nd Category (4th to 6th Grade)

4. – 6. ročník ZŠ

1.

místo a cena od studentů z Gymnázia Sázavská

First Prize plus Recognition awarded by Sázavská Grammar School

Marie Kalejová, ZŠ Školní náměstí, Ústí nad Labem, 6. ročník

Primary School Školní náměstí, Ústí nad Labem, Grade Six

Bavinas pro čačipen

Jekhvar ňilaje sas šukar dīves. Amen o čhaja e Lusía, Nikola, Hedvika a Zuzka gejlám pes te predžal andro parkos. Sas igen šukar dīves. Sa ode saginelas (pachinelas). O čirikle peske šukares giľavenas. Jekh amendar, e Zuzka, phen-das: „So čhajale, so te bavindamas pro čačipen?“ A o čhaja phende: „Ta mište.“ A mek jekh čhaj, e Zuzka, phen-da: „Čhajale, so peske akana phenaha, lačo či nalačo, sa ačhela maškar amende.“ E Zuzka furt na achaľolas. „Phenaha peske savoro, so predžidīlam.“ „Imar achaľulav,“ phen-da e Zuzka. E Hedvika phen-da: „Ta suhlasinen?“ „Ta sar te na!“

Bešlam peske andro čar avke, hoj te avel amenge mište. Palis losinahas, savi čhaj chudela te vakerel ešebno. O losos pejľa pre Nikola. Ta chudľa te vakerel. No avke pes čerindam savore, ale nekbuter amenge iľa so te vakerel e Lusía. Skušinas tumenge te popisinel, so pes ačilas.

Barolas avri dži pandž berš sar savore čhavore, ale jekh dīves le dades phandle andre bertena. E daj olestar otpejľa a medik pes olestar diňa opre, ta o čhavore sas ke nena. Sas ode vaj čhon, avka gejle pale paš e daj. Ale e Lusía prindžardas, hoj la daha nane mištes. Jekhvar e daj sas andre koupelna a o vudar mukľa pale. E Lusía na džanlas, hoj e daj hiňi andre koupelna, ta avľa. Sar e Lusía otkerdas o vudar, dikhľa la da, sar fetinel. Maj denašľa paš late, iľa lake. E daj pre late: „De arde!“ „Na! Na dav,“ phen-da e Lusía. „Tu amenge phendal, hoj pal amende bajineha! So imar na pametines!“ E daj pre late: „Me pal tumende bajinav.“ „Na, na bajines!“

No e daj laha imar aňi na vakerdas. Gejľa paš late, iľa, marda la. A kavka oda

sas sako dīves. E daj pes ila tosara a avlas aš rači. Varekana the dujto dīves. No e Lusia mušinelas te bajinel. E Lusia cerpinelas, ale e socialka pes dodžanlas. Avle ke lende a kamle len te lel. Sar dikhlās e daj, so pes ačila, avla lake andro šero, so kerđa. Koda dīves peske phendā, hoj kavka našti avel, hoj kavka našti mukhel, hoj lake le čhaven te len. No oda dīves pes diña opre. Polokes pes olestar dochudelas. No a e Lusia imar šaj phendā: Oda miri daj. No imar konec.

Hra na pravdu

Jednoho krásného letního dne jsme se my holky, Lusie, Nikola, Hedvika a Zuzka, šly projít do parku. Byl opravdu krásný den, vše vonělo. Ptáci krásně štěbetali. Jedna z nás holek, Hedvika, řekla: „Co kdybychom hrály hru na pravdu?!“ Holky s tím souhlasily, ale jedna z holek, Zuzka, řekla: „Jak hru na pravdu?“ „No přece, že si můžeme říct tady všechno příjemný i to nepříjemný.“ Zuzka pořád nechápala. „No přece řekneme si tady vše, co se nám stalo v životě.“ Zuzka řekla: „Aha, už chápu.“ Hedvika: „Souhlasíte s tím, holky?“ „Ovšem.“

Sedly jsme si do trávy, uvelebily se a pak jsme losovaly, která z nás začne první. Los padl na Nikolu, a tak začala vyprávět svoje zážitky, ty příjemný i ty nepříjemný. A tak se vystřídaly všechny holky ve svém vyprávění. Ale jeden příběh nás zaujal, ten Lusiin. A tak se vám ho pokusím popsat.

Lusia vyrůstala do pěti let jako každý dítě. Jednoho dne jejího otce zavřeli do vězení. Její máma se zhroutila. Do té doby, než se maminka vzpamatovala, bydlely děti u své tety. Byly tam asi měsíc, potom se vrátily zpět ke své matce. Postupem času se maminka vzpamatovala. Ale Lusie, nejstarší ze sourozenců, zjistila, že to není ta máma, co kdysi. Jednoho dne maminka byla v koupelně a zapomněla zavřít. Lusie o tom nevěděla, že tam je maminka. A ani maminka nevěděla, že tam zrovna přijde, když vešla Lusie do koupelny. Přitom nachytala svoji maminku, jak bere drogy. Ihned jí to vzala z ruky. Její maminka: „Ne, dej to sem!“ Lusie: „Ne, ne! Nedám! Vždyť si nám slíbila, že to nebudeš dělat, že se o nás budeš starat jako jiné maminky o své děti!“ „Ale já se o vás starám!“ „Ne, nestaráš! To já se o ně starám.“

Maminka s ní už dál nemluvila. Tak šla Lusie k ní. Vzala jí to. Zmlátila jí za to a tak to bylo každý den. Lusie se musela dál starat o své dva malé bratry. Maminka se ráno oblékla, namalovala se. A ještě je mlátila. Někdy taky šla pryč, vrátila se třeba až večer nebo druhý den ráno. A tak to bylo pořád, dokud jí nehrozilo odejmutí. Pak se maminka vzpamatovala. Řekla si, že to tak nemůže být. Tak postupem času se maminka zlepšovala. A Lusie už mohla říct, že je to její maminka. Konec.

Truth or Dare

One summer there was a lovely hot day. The girls, Lusia, Nikola, Hedvika, Zuzka and myself went for a walk in the park. It was a beautiful day. The air around us smelt lovely. The birds were singing. One of us, Zuzka, suggested: "Guys, let's play truth or dare!" And the girls said: "Alright then." And they also said: "Girls, whatever gets revealed here, be it good or bad, stays among us." Zuzka said: "Aha, I see." And Hedvika asked: "Do you all agree?" – "Of course we do." We settled comfortably on the grass. Then we drew straws to decide who was going to begin. Nikola drew a short one so she started talking. Gradually we all took turns but Lusia's story was the one which moved us the most. Let me try to recreate what happened to her.

She was growing up like other children until the age of five but then her father was locked up in prison. Her Mum had a nervous breakdown as a result and before she came to, her children were staying with their Aunt. They spent about a month there, then they returned to their Mum's. However, Lusia could tell that their Mum was not alright. One day her Mum was in the bathroom and she left the door open. Lusia didn't know her Mum was in there and so she walked in. When Lusia opened the door, she saw her Mum doing drugs. She immediately ran in and took it from her. Her Mum said: "Give it here!" – "No way," said Lusia. "You've told us you would take care of us. Can't you remember?" – And the mother said: "I am looking after you!" – "No, you're not! I am!" But the mother wouldn't even speak to her. She walked over to her, took the stuff from her and hit her. And this is how it was every day from then on. Her Mum left in the morning and didn't come back until the evening. Sometimes not until the following day. Lusia had to take care of everything. She was suffering. Unfortunately, the social services found out, they came round and they wanted to take the kids away. When the mother saw what was happening, she realised what she'd done. On that day she promised herself that this would not happen, she would not allow the children to be taken away. She was brought to her senses that day. Little by little she got better. And now Lusia can finally say: "This is my Mum." The end.

2. místo / Second Prize

Veronika Šandorová, klub Zeferino, Valašské Meziříčí, 6. ročník
Zeferino Club, Valašské Meziříčí, Grade Six

Me man na ladžav vaš oda, hoj som romaňi!

Vičínav pes Veronika Šandorová. Hin mange dešutrin berš a hin man mek pandž phrala pheňa. Me som lendar nekphureder. Som Romňi, ale vubec man vaše na ladžav, spiš visardes. Som upre barikaňi, hoj som Romňi! Sar bešavas ke Bystrica Pod Hostýnem, ta phiravas andre jekh škola, kaj na phiravas vubec rado. Somas odoj ča jekh Romňi a o gadže mange nadavinenas. Somas olestar hotovo. Fejs man kada mrzinelas, hoj soske manca avka keren, hoj lenge nič na kerdžom. Na džanavas, andre soste na som lenge lači. Aš palis mange doaviľas, hoj vaš oda, hoj som aver, hoj som romaňi! Akana amen avľam te bešel ke Valaska a phirav andre škola Puraňi Masarička. Som adaj fejs spokojimen. Hin man adaj but kamarata. Phiren adaj the o Roma. A hin man fejs lači učitelka. Hin man but kamaratki the maškar o gadže. Pre kaja škola pes kamaradzinen savore savorenc a na keren rozďili. Kada pes mange pačisaľol. Man nane vaš soste pes te ladžal. Me som barikaňi, hoj som Romňi. O Roma hin tiš manuša! Amen hin amari šukar kultura, amare tradiciji, amare lače chabena, a hlavnones hin amen amari romaňi čhib a kada amange ňiko na lela. O Roma hine fejs temperamentna. So ča phares mange, hoj aver čhavore gadže man mindžar narado dikhen, th'avka man aňi na prindžaren. Lačo dživipen prajinav savore lače manušenge!

Nestydím se za to, že jsem Romka!

(překlad NŠ)

Jmenuji se Veronika Šandorová, je mi 13 let, mám ještě 5 sourozenců. Jsem z nich nejstarší. Jsem Romka, vůbec se za to nestydím, spíš naopak. Jsem hrdá na to, že jsem Romka! Když jsem bydlela v Bystřici pod Hostýnem, chodila jsem do školy velmi nerada. Byla jsem tam jediná Romka a neromové mi nadržovali. Byla jsem z toho nešťastná. Moc mě to mrzelo, proč že se ke mně tak chovali, nic jsem jim neudělala. Nevěděla jsem, co jim na mně vadilo. Až potom mi došlo, že jim vadí, že jsem jiná, že jsem Romka. Přestěhovali jsme se do Valašky, chodím do školy do staré Masaryčky. Jsem zde velice spokojená. Mám tu spoustu kamarádů. Školu navštěvují i Romové. Mám moc hodnou učitelku. Mezi neromy mám hodně kamarádek. Na této škole se kamarádí každý s každým a nedělají žádné rozdíly. To se mi líbí. Nemám se za co stydět. Jsem hrdá,

že jsem Romka. Romové jsou taky lidé. Máme krásnou kulturu, tradice, výborná jídla a hlavně máme svůj romský jazyk, který nám nikdo nevezme. Romové jsou moc temperamentní. Mrzí mě, že jiný neromský děti mě hned odsoudí, aniž by mě znaly. Přeji všem dobrým lidem dobrý život!

I'm not ashamed of being a Roma!

My name is Veronika Šándorová. I'm thirteen years old and I have five siblings. I'm the eldest. I'm a Romany but I'm not ashamed of it, on the contrary! I'm proud of it! When I was living in Bystřice pod Hostýnem, I went to a school which I really didn't like. I was the only Roma there and the Non-Roma hated me. It was driving me mad. I was really sad about it. Why are they treating me like this when I've done nothing to them? I couldn't understand why they minded me so much. It was not until later I realised what they minded was me being different, being a Roma! Now we've moved into Valašské Meziříčí and I go to the old Masaryčka primary school. I'm very happy here. I have lots of friends. Both gadje and Roma go to this school. We have a great teacher. I have lots of girlfriends even among the gadje. Everyone is friends with everyone else at this school and no one is treated differently. I like this very much. I have nothing to be ashamed of. I'm proud to be a Roma. The Roma are people too! We have our beautiful culture, our traditions, our nice food and most importantly our Romany language, which no one can take away from us. The Roma are an extremely lively people. The only thing I'm sad about is that Non-Romany children are quick to condemn me without even knowing me. May all the good people have a very happy life!

místo / Third Prize

Marie Horváthová, ZŠ a MŠ nám. 28. října, Brno, 4. ročník / Kindergarten and Primary School 28. října, Brno, Grade Four

Sar samas andro pravjekos

Najekhar vareko durkindžas pro vudar. Avľas o manuš andal o pravjekos. Has oda o učitelis Severa. Has urdo andro kožuchos bakrestar. Andro vast ľikerlas oštepos he lukos he o šipi he o bubna. Avľas ke amende a dikhelas amenge andro bala, či amen nane džuva. Kavka oda kerenas o manuša andro pravjekos. Vičindžas amen palal, hoj te keras vika tukabel, tukabel. Rozkerdžas e jag andro caklos a kerahas ajso ritualis. Bari daj (e učitelka) amenge maľinelas pro muja a o murša maľinenas pre bari papiriko fala le džviren andal o pravjekos. Paľis chudľam le bizonos, so leske bučholas Tomáš Ferko. Has lačo, sar les chalám. Has oda fejs šukar.

Návštěva z pravěku

Najednou někdo zaklepal na dveře. Přišel pravěký člověk. Byl to pan učitel Severa. Měl na sobě kožešinu z ovce. V ruce držel oštěp, luk se šípem a buben. Začal nám prohlížet vlasy, jestli tam nemáme vši, jak to v pravěku dělali. Zavolal nás dozadu, abychom udělali kruh a pořád vykřikoval tukabel, tukabel, tukabel. Rozdělal oheň ve velké sklenici a připravoval rituál k lovu, aby se nám vydařil. Velká matka (paní učitelka) nám pomalovala tváře. Lovci uhlíkem malovali na velkou papírovou stěnu pravěká zvířata. Pak jsme tancovali a řvali kolem ohně. Potom jsme šli na lov bizona. Ulovili jsme bizona, který se jmenoval Tomáš Ferko. Moc nám chutnal. Byl to moc pěkný zážitek.

A Visit to Prehistoric Times

Suddenly there was a knock at the door. A caveman man walked in. It was our teacher Mr Severa. He was wearing a sheepskin. He was carrying a spear, a bow and arrow and a drum. He walked around and he checked our hair for lice. That's how prehistoric people used to do it. Then he gathered us in the back of the classroom and made us shout "tuka-bel, tuka-bel". He lit a fire in a large jar and we were doing some kind of a ritual. Then we hunted down a buffalo called Tomáš Ferko. He tasted lovely. We had a great time.

3. KATEGORIE / 3rd Category (7th to 9th Grade)

7. – 9. ročník ZŠ

1. místo / First Prize

Seyda Meryem Cetinbasová, ZŠ Němčice nad Hanou, Tyršova, 8. ročník
Primary School Němčice nad Hanou, Tyršova street, Grade Eight

Karačoňa he amari fajta

Pre Karačoňa gejlom la babaha he le papuha he la pheňaha andre Němciko ke bibi he ke miri dajori. Kada has najfeder pre kada, hoj la šaj dikhava. He te šaj džanav, sar dživel. Gejlam le motoriha he gondolinahas, hoj pes kodoj na dochudaha, amenge pes mosarlas o motoricis. Ale pro agor pes amen dochudlam lačhes. Samas ke amari bibi he e baba ke miri dajori but na kamlas te džal.

Paš e bibi has zuňišagos he has mange phares pal miri dajori. La biba has wifi, ale na kamelas mange te del vičišagos. Aňi pro fejsbukos našti džavas. Oda maj na predžidilom. Kamavas te džal ke dajori he ke lakro murš džives anglal, sar has e Karačoňa. Gejlam te cinel o darki vaš e bibi he vaš o bačis, so ke lende avlam andre Němciko. E baba cindžas vaš o bačis o sovnakuno lancos vaš 12000 koruni. He la bibake cindžas o sovnakune čeňora vaš 3500 koruni. Andre koja chvila zaačilom he leperdžom mange pre miri dajori, he zadikhlom pre baba he somas smutno, hoj lake pre mišla na avla. Džanav, e daj mukhla amen kavka he diňas amen, ale hiňi lakri čaj, he lačhes bi avelas, te bi lake imar odmukhelas. Hin oda phares, ale avavas bi rado, te bi amen savore rado dikhahas. Nič na phendžom the gejlam khere. Savoro has pripravimen. O ris-ki, o šalatos kerdžom me. Has oda fajnes. Ale pal kaste has mange najbuter phares, has e dajori. Na džanlom, či džanel, hoj som andre Němciko. Našti lake pisindžom! Savore asanas, ča me na, vašoda, kaj na sam savore ke peste he e daj hiňi korkori.

Tosara pro Štedro džives uštilom he aňi pre mišla mange na avilas, kaj te bi avelas varesavi Karačoňa, sar te bi avelas normalno džives. Uštilom he gejlom andre kuchňa he dikhľom kodoj o stromečkos. Paš o stromečkos has pherdo darki, ale džanľom, hoj na somas bari lačhi he but kodoj vaš mange nane. Savore avenas paše he phuternas. Dikhľom ča o telefoni he o tableti, savore všelijaka kazeti. He me gejlom he tiš peske phuterdžom, he has kodoj o telefonos. Somas rado, ale but peske pro darki na dikhavas. Najfeder bi avelas, te bi savore avenas penca he te bi dikhavas la dajora. Ča mange koda avľa pre mišla, šunavas o keradipen. O vudar pes phundradža he dikhľom varesava postava, sava najbuter kamavas te dikhel. Maj sar la dikhľom, preačihilom sar bar he andro jakha mange demade avri o japsa, sar somas bachtali. Phendžas: „Ma rov. Som kadaj ča vaš tuke. Pro čhama chučilas mange o asaviben he labiľom sar čercheň pro ňebos. E dajori has prevvapimen. Sar ňigda šoha na has. Iľas man he gejľam ke late khere. Maj sar lačhes mange helas.

Gejľom kodej la pheňaha. Peršo peske dahas duma. Imar čirla peske laha na duma diňom, sar pre kaja Karačoňa. Has kada peršo Karačoňa la dajoraha he bije baba. Somas bachtali sar ňigda šoha. Somas furt paš late, paš miri dajori he furt la vartinavas he phendžom lake, keci sas mange phares pal late he furt mange hin he sar la rado dikhav! Na has man vaš lake ňisavo darkos he premangavas pes lake. Joj mange phendžas, hoj o darkos lake na kampil, hoj me som lakro darkos. Sakovar pre mande dikhľas, asandiľom pre late.

Pregejľa jepaš džives he pašľuvahas paš amende he ča otpočinahas. Mangľomas, kaj te kada džives te na končinel, ale džanľom, hoj nane možno. Previsardžom man paluneha ke late he o japsa mange korkore čuľonas. Našti zaačhadžom. Na kamľom, kaj man te dikhel, sar rovav. Somas rado, kaj joj has rado he kaj hiňi bachtali. Avelas kija račate he bešľam ko skamind he konečnones dikhľom savoren pre jekh kupa ko skamind. Dočaľam he geľam peske te pašľuvel he mukľam peske romane gilã. E dajori man hlaskinlas pal o šero he šuškindžas mange, hoj sar bi amenge helas paš peste lačhes, kaj bi helas rado, hoj bi šaj helas manca. Lakro lačo hlasos man zasučavelas. Phendžas mange: „Lačhi rat, čhajori, he gule sune. Fejs rado tut dikhav!“

Vánoce a naše rodina

Na Vánoce jsme s mojí babičkou, dědou a sestrou jeli do Německa k tetě a mamince. Nejlepší na tom bylo, že jsem mohla maminku vidět a vědět, jak se má. Jeli jsme autem a mysleli jsme, že se tam nedostaneme, protože se nám pořád zasekávalo auto. Ale nakonec jsme tam v pořádku dojeli. Byli jsme u mojí tety a babička k mojí mámě moc nechtěla jít.

U tety byla nuda a bylo mi smutno po mamince. Teta měla doma wifi, ale nechtěla mi dát heslo, nemohla jsem jít ani na facebook. To jsem málem ne-

přežila. Chtěla jsem jít k mamince a jejímu příteli den před Vánocemi. Koupila jsem dárek pro tetu a strýce, ke kterým jsme jeli do Německa. Babička koupila pro strejdu zlatý řetízek za 12000 Kč. A tetě zlaté náušnice za 3500 Kč. V tu chvíli jsem se zarazila a vzpomněla jsem si na maminku a koukla jsem na babičku a byla jsem smutná, že mamince nic nekoupila, ani na ni nepomyslela. Víím, opustila nás, ale přece jen je to její dcera, a měla by jí odpustit. Je to těžké, ale byla bych ráda, abychom se všichni měli rádi. Nic jsem neřekla, šly jsme domů. Vše bylo připravený. Řízky a salát jsem dělala já. Bylo to fajný, ale nejvíc mi chyběla máma. Nevěděla jsem, jestli ví, že jsem v Německu. Nemohla jsem jí ani napsat! Všichni se smáli, jen já ne, protože jsme nebyli všichni pohromadě a mamka je sama.

Ráno na Štědrý den jsem vstala a vůbec jsem nepocítovala, že by měly být Vánoce, spíš normální den. Vstala jsem, šla do kuchyně a viděla stromeček. Pod stromečkem bylo hodně dárků, ale věděla jsem, že jsem nebyla hodná a moc tam pro mě není. Všichni se k tomu hrnuli a rozbalovali. Viděla jsem samé telefony a tablety. Všeelijaký věci. Taky jsem si rozbalila dárek. Byl tam telefon. Byla jsem ráda, ale moc jsem si dárků nevášimala. Nejlepší dárek by byl, kdybych viděla maminku. Jen ta myšlenka hlavou proběhla a cítila jsem horko. Dveře se otevřely a viděla jsem osobu, kterou jsem si přála vidět. Hned, jak jsem ji uviděla, ztuhla jsem a oči se mi zaplnily slzami štěstí. Jedna po druhé stékaly po mé tváři. Přišla ke mně a slzy mi setřela a řekla: „Nebreč! Jsem tu jen pro tebe.“ Na tváři naskočil úsměv a zářila jsem jak hvězda na nebi. Maminka byla překvapená, tak jak nikdy jindy. Vzala mě a šly jsme k ní domů. Hned jsem se cítila líp. Šla jsem tam se sestrou. Nejprve jsme si šly povídat. Už dlouho jsem s ní tak nepovídala jako o Vánocích. Byly to první Vánoce s mamkou a bez babičky. Byla jsem šťastná jako nikdy jindy. Pořád jsem byla u maminky a hlídala ji a říkala jí, jak mi moc chybí a jak ji mám ráda! Neměla jsem pro ni dárek. Omlouvala jsem se jí. Ona mi řekla, že dárek nepotřebuje, že já jsem její dárek. Pokaždé, když se na mě koukla, vždy jsem jí rozdávala úsměv.

Uběhlo půl dne a lehly jsme si vedle sebe a jen odpočívaly. Přála jsem si, aby tento den neskončil, ale věděla jsem, že to není možný. Otočila jsem se zády k mamince a slzy mi samy tekly. Nedaly se zastavit. Nechtěla jsem, aby mě viděla plakat, protože jsem byla ráda, že je šťastná. Blížil se večer a sedli jsme si ke stolu a konečně jsem viděla všechny pohromadě u stolu. Dojedly jsme a šli si lehnout, pustili jsme si romské písničky. Mamka mě hladila po hlavě a šeptala, jak by nám bylo spolu dobře, že by byla ráda, kdyby mohla být se mnou. Její jemný příjemný hlásek mě uspával. Řekla mi: „Dobrou noc, holčičko, a sladké sny. Miluji tě.“

Our Family and Christmas Time

At Christmas, I, my grandparents and my sister went to see my Aunt and Mum in Germany. Being able to see my Mum was the best thing about the whole visit. To see how she is doing. We went by car and we thought we would never get there, the car broke on us. But eventually we made it safely to my Aunt's. We were staying there and my grandmother didn't like the idea of going to my Mum's.

I was bored at my Aunt's and I was missing my Mum. My Aunt had wifi connection but she didn't want to give me the password for it. I couldn't even access Facebook. That nearly killed me. I wanted to go to my Mum's and her boyfriend's a day before Christmas Day. We went to get presents for my Aunt and Uncle, whose house we were staying at in Germany. My grandmother got my Uncle a gold necklace worth twelve thousand crowns. For my Aunt she got gold earrings worth three and a half thousand crowns. At this point I stopped short and I thought of my lovely Mum. I gave my Gran a look and I was sad she hadn't thought of it. True, she had left us and given us away but she was still her daughter and it would be nice if she could finally forgive her. I know it's hard but I'd be happy if everyone loved one another. I didn't say anything and we went home. Everything was ready. The schnitzels and the potato salad which I'd made. It was all very nice. But I was really missing my Mum. I didn't even know if she knew I was in Germany. I hadn't even been able to write to her! Everyone was laughing except for me because the family wasn't complete and my poor Mum was by herself.

On Christmas Day I got up in the morning and I didn't even feel as if it was Christmas, it felt like an ordinary day. I got up, I went to the kitchen and there was the Christmas tree. There were loads of presents underneath but I knew I hadn't been very good and not many of them were going to be for me. Everyone went to the Christmas tree and they started to open their presents. It was mostly mobile phones, tablets and things like that. Even I got a parcel, I opened it and there was a mobile. I was pleased but I didn't really care about the presents in general. The best thing would be, if everyone got together and if I could see Mum. As soon as I'd thought of it, I started feeling hot. The door opened and I could see somebody standing there, the person that I most wanted to see. As soon as I saw her, I froze and my eyes started filling up with tears of happiness. She said: "Stop crying. I'm here for you." My face broke into a smile and I started beaming like the brightest star in the sky. My Mum was really surprised. She took me home to her place. I immediately felt better.

We went there with my sister. First of all we just talked. I'd never talked to her the way we were talking that Christmas. It was the first Christmas with my Mum and without granny. I had never been happier in my life. I never left my

dear Mum's side, I was constantly minding her and telling her how much I missed her and loved her. I didn't have a present for her and I apologised. She told me she didn't need one because I was her present. Every time she looked at me, I gave her a smile.

At noon we just lay down side by side and we rested. I was praying for this day never to end but I knew it wasn't possible. I turned my back to her and tears started flowing down my face. I couldn't stop. I didn't want her to see me crying. I was glad she was happy. Then it was almost evening and we all sat down to eat and finally I saw everyone together by the same table. When we'd finished eating, we went to have a lie-down and we put on some Romany music. My Mum was stroking my hair and she was whispering into my ear how nice it would be if we could all be together, how she'd be happy if she could be with me. Her kind voice was making me sleepy. She told me: "Good night, my little one, and sweet dreams. I love you very much!"

2. místo / Second Prize

Šarlota Pokutová, ZŠ Boženy Němcové, Přerov, 9. ročník / Primary School
Přerov, Božena Němcová Street, Grade Nine

Text byl vytvořen v rámci projektu Vaker romanes

This text was written as part of the Vaker romanes project / Speak Romani project

Lačo džives tumenge prajinav, ko akana ginel. Bičhavav tumenge o pozdravos Přerovostar, abo kadaj bešav. Th'avka som mek čhajori, ale he kavka imar džanav, s'oda dživipen. Me kamav lačhes te dživel, kaj man te avel savoro, te lav mange lače romes a te man hin lačo dživipen. Miro vzoros hin miro dad. Kajso dad sar man hin, ta asi ňikas. Kada rom, so dživel pre kada svetos 61 berš, ta šaj imar phenel, bo hin les imar vareso pal peste. Pisinav pal leste vaš koda, bo jov man čačes rado dikhel. So kamav, ta mange cinel, savoro sa. Pre soste man hin mišľa, ta man dela ko jilo, bo me som leskro dživipen. He te les nane, ta jov kavka kerla, hoj man avla savoro. Bo jov calo dživipen bajinelas pal e famelija. Leske ňiko na pomožinelas. Jov džanel pal peste a pal peskre čhave te bajinel, bo jov hino muř, sar majinel te avel. Hino pařivalo manuř. Te bi kadaj na avelas, na džanav, so bi keravas, bo nane man lači daj. Mi avel, sar kamel, ale sar kada manuř otdžala, ta me šaj kerav amen. Vař kada kamav te avel pal leste. Čeporo pes pre leste čhidžom. Imar nane nejterneder, tak leske prajinav, kaj te avel amenca so nejbuter. Le Devloreske palikerav, hoj man hin kajso dadoro.

(překlad NŠ)

Přeji dobrý den, čtenáři! Zasilám Vám pozdrav z Přerova, neboť tu bydlím. Jsem sice dívka, ale i tak vím, co je život. Chci dobře žít, abych měla všechno, co si jen přeji. Abych si vzala hodného muže, měla dobrý život. Mým vzorem je můj otec. Takového tatínka, jako mám já, nemá asi nikdo. Tento muž, který na tomto světě žije už 61 let, může vyprávět, co už má za sebou. Píšu o něm proto, že on mě má doopravdy rád. Koupí mi co chci, úplně vše, na co si jen vzpomenu. Upřednostní mě v srdíčku, jsem jeho život. I když nemá, tak to zařídí tak, abych měla všechno. Celý život se stará o rodinu. Nikdo mu nepomáhal. Dokázal se o sebe a své děti postarat, protože je muž, jak má být. Je poctivým mužem. Kdyby tu nebyl, nevím, co bych si počala, protože matka není dobrá. Může být, jak chce, ale když tento muž odejde, tak můžu udělat amen. Proto chci být po něm. Trošku se mu podobám. Už není nejmladší, proto mu přeju, aby tu s námi byl co nejdéle. Bohu děkuji, že mám takového tatínka.

Good day to all of you who are reading this. I'm sending you regards from Přerov, because that's where I live. I know I'm just a little girl but I already know what life is. I want to have a good life, to have everything I want, to marry a good man and live comfortably. My Dad is my role model. No one can compare to him. A man who has been around for sixty one years can certainly say he's been through a lot. I'm writing about him because he really loves me. He gets me what I want, whatever I think of he'll do to please me because I am his life. And even when he himself is missing something, he'll somehow make sure I have everything I need. All his life he has been looking out for his family. No one has ever offered him a helping hand. He knows how to take care of himself and his children because he's a proper man. He's an honest human being and if he weren't I don't know what I would do because I don't have a good mother. Never mind the times we live in, once this man is gone, I may as well give up. This is why I want to be like him. I take after him a little bit. He's no longer young so I wish him a long life here with us. And I thank God for giving me such a great Dad.

2. místo / Second Prize

Stefanie Najmanová, ZŠ Zlatnická, Most, 9. ročník

Primary School Most, Zlatnická Street, Grade Nine

Text byl vytvořen v rámci projektu Vaker romanese / This text was written as part of the Vaker romanese project / Speak Romani project

Amari škola

Miri trida hin lači. Rado la dikhav. Phirav andre eňato trida. Mire kamaratki pes vičinen: Diana Gažiová – joj phirel andre eftato trida. Petra Balážová hin miri spolužačka. Bešav laha andre lavica. Miri trida hin godaver. Rado lenca phirav pro viletí. Rado phirav andre škola. Rado pes učinav. Rado giľavav. Rado phirav pro počítača pro facebook. Kode peske pisinav le kamaratenca a bajinav but. Bešav Chanovoste. Narodňom pes kode. Na ladžav pes, že som romaňi čhaj. Kamavas bi mire spolužakenca te džal pro taboros. Phirav andre škola posledno berš a akana džava avri. Na som rado. Kamavas bi mek te phirel andre kodi škola. Akana podiňom prihlaška pre varesavi škola, ale na džanav, či kode džava. Kolestar pes darav, že avava a na džanava kode ňikas. A na kamav kode te el korkori. Ale možna džava kade Chanovoste. Ale na kamel pes mange kade, bo man na bavinla nič. Kamav te džal andre varesavi škola Mostende pre Palachovka pre kucharka, ale moc pes mange kode na kamel, bo kode ňikas na prindžarav. Asi na džava ňikhaj. Ačhuvava khere. Ale so kerava khere? No mek lačhes na džanav či varekaj džava. Ale te pes viučínava, the kavka amen na dena buči. Me peske kada mišlinav. No, na džanav. No a mire kamarata pes džan tiš te učinel pre ino škola, ale na kamav te džal kode sar jon. Me bi kamňom peske te arakhel lači buči. Kaj pes šunavas mištes, kaj kode te el mište manuša. A kamav te džal te bešel het. Hin kade mište, ale o manuša pes narado dikhen. Hin pre peste sar zvirata. Kamav te bešel dur. Tak kada hino miro pribjehis a som rado, že kade šaj pisinav. Tak ahøj.

Naše škola

(překlad NŠ)

Moje třída je skvělá, mám ji ráda. Chodím do 9. třídy. Mé kamarádky se jmenují Diana Gažiová, chodí do 7. třídy, a Petra Balážová, to je má spolužačka. Sedíme spolu v lavici. Třída je chytrá. Ráda s nimi jezdím na výlety, chodím do školy, učím se, zpívám, chodím na počítač (facebook), píšu si s kamarádkama, hodně hraju. Bydlím v Chánově, narodila jsem se tu. Nestydím se za to, že jsem Romka. Chtěla bych jet se spolužáky na tábor. Jsem v posledním ročníku, končím

školní docházku. Moc mě to netěší. Nadále bych chtěla chodit do této školy. Teď jsem podala přihlášku na nějakou školu, nejsem si jistá, jestli nastoupím. Bojím se toho, že nastoupím a s nikým se tam nebudu znát. Nechci tam být sama. Možná půjdu sem, do Chánova. Moc se mi sem nechce, protože mě nic nebude bavit. Chci jít na nějakou školu v Mostě, třeba na Palachovku na kuchařku, ale moc se mi tam nechce, protože tam nikoho neznám. Asi nikam nepůjdu. Zůstanu doma, ale co budu dělat doma? Nejsem moc rozhodnutá, jestli někam půjdu. I když se vyučím, tak mi nedají práci. Myslím si to. No, nevím. Moji kamarádi se jdou taky učit, ale na jinou školu, nechci jít s nimi na stejnou školu. Chtěla bych si najít dobrou práci, abych se cítila dobře, aby tam byli skvělí lidé. Chci se odstěhovat pryč. Tam, kde je dobře. Lidi se nemají rádi. Jsou na sebe jako zvěř. Chci bydlet daleko. Toto je můj příběh. Jsem ráda, že se s vámi mohu podělit. Tak ahoj!

Our School

My class is great. I like it a lot. I go to ninth grade. My friends are called Diana Gažiová – she is in eighth grade – and Petra Balážová. She is my classmate and we share the same desk. My classmates are clever. I enjoy going on school trips with them. I enjoy going to school. I like studying. I like singing. Online, I enjoy going on Facebook. That's where I and my friends write to each other. I play games a lot. I live in Chanov housing estate. I was born here. I'm not ashamed of being a Roma. I'd like to go on a summer camp with my classmates. I'm in my final year, I'm finishing compulsory education and I'm not happy about it. I'd like to continue going to this school. I have recently applied for one school but I don't know if I'll go there. What I'm afraid of is that I'll start attending and then I won't know anyone. And I don't want to go there alone. Perhaps I'll go to the local school in Chanov. But I don't really feel like going here because I won't enjoy any of the subjects. I'd like to go to a school in Most, perhaps Palachovka culinary vocational school, but I'm not convinced because I won't know anyone. I guess I won't go anywhere, I'll stay at home. But what will I do at home? I still haven't made my mind up whether I'll go anywhere. Even if I get a vocational school diploma, I still won't find a job. At least that's what I think. I don't know really. My friends are also going to start at a different school but I don't like their choice. I'd like to find a good job. Where I'd feel at home, where there would be nice people. I also want to move out of Chanov. It's ok here but people don't get on. They're always getting at each other. I'd like to live far away. This is my story and I appreciate I've been able to write this down. See you around.

3. místo / Third Prize

Veronika Pohořalá, ZŠ Tanvald, Údolí Kamenice, 9. ročník
Primary School Tanvald, Údolí Kamenice, Grade Nine

Miro nekšukareder džives andre škola

Andre škola rado dikhav sako džives, bo som andre škola spokojimen. Rakľom peske lačhe kamaratken u hin the lačhe sikhľardä the lačo direktoris. Miri škola hin pre Smržovka u phirav kadaj mekča duj berš. Angleder phiravas kije Desna. Odoj mange na has pre dzeka. Andre škola pre Smržovka som spokojimen, hjaba som dojekhvar bengori u kerav pre cholí u sikhľardí pre ma rušel, miri škola rado dikhav. Phirav imar tel eňato klasa. Lačhes pes sikhľuvav, paťav, hoj ľikerava. Tajsune dživesa kamľomas bi te bikenavel, bo peske mišľinav, hoj oda hin buťi pre ma u rado som maškar o manuša. Nekšukareder džives avela 30 junis, bo mukhava škola u džava andre škola ko Jabloncos. Našti pes doužarav, ale mire kamaratki, o sikhľardä u o direktoris man avena pre godí. Rodava peske neve kamaratken u prisikhľuvava pes. Oda hin savoro kije miro ľil.

Můj nejhezčí den ve škole

Ve škole mám ráda všechny dny, protože ve škole jsem spokojená. Našla jsem si tu dobrý kamarádky a hlavně jsou tu strašně hodný učitelky a hodnej je taky náš pan ředitel. V téhle škole na Smržovce jsem teprve dva roky. Dříve jsem chodila do Desný, ale tam se mi moc nelíbilo. V téhle škole jsem spokojená, i když někdy zlobím a vyrušuju. Paní učitelky se pak rozčilují, ale i tak mám tuhle školu ráda. Chodím teď do 9. třídy, dobře se učím, tak doufám, že vydržím. V budoucnosti bych chtěla prodávat, protože si myslím, že je to práce pro mě, a jsem ráda mezi lidma. Nejhezčí den bude 30. června, protože opustím tuhle školu a půjdu do školy do Jablonce. Těším se, ale budou mi chybět moje kamarádky, učitelky a pan ředitel. Najdu si tam nové kamarádky a budu si tam muset zvyknout. To je vše k mému psaní.

The Best Day at My School

Every day at my school is good because I'm happy here. I've made good friends and even the teachers and the headmaster are good. My school is in Smržovka and I've only been here for two years so far. I used to go to Desná before. I didn't like it. I'm happy at Smržovka school. Despite being naughty sometimes, driving the teachers up the wall, I love this school. I'm already in

my ninth grade. I get good results and I believe I can make it. In the future, I'd like to become a shop-assistant. I believe I'm well suited for this job because I enjoy being around people. The 30th of June is going to be the best day because I'll leave school and I'll go to a different one in Jablonec nad Nisou. I can't wait but my friends, my teacher and my headmaster will be on my mind. I'll find new friends and I'll get used to it. This is the end of my letter.

3. místo / Third Prize

Aneta Skopalová, ZŠ Sokolov, Běžecká, 9. ročník
Primary School Sokolov, Běžecká Street, Grade Nine

Vičinen man Aneta Skopalová. Hi mange dešupandž berš. Kamav tumenge te čhinel, savo oda hi, kana hi e daj Romňi the o dad hi gadžo. Me som parňi pal o dad. Kana man vareko dikhel, na phenel, hoj som Romňi. Hi čudno, kana sam celo fajta pre čačikaňi romaňi bijav, kaj hi savore Roma, the mek man na prinďaren. Angloder pre mande dikhen the phenen peske: So adaj kamel odi rakľi? Palis šunen, sar man vičinav, ko hi miri daj the miri phuri mami. Palis dikhav, sar savore asan. Romane čhavore andre škola, kaj phirav, manca na vakeren, bo som igen parňi. Pal oda, sar man dikhle mira daha, ehas savoro feder. Avenas mandar te phučel, či som Romňi. Phendom lenge, hoj som čačes Romňi. Akanak hi man buter kamarata maškar o Roma. Jekhvar manca geľas o dad the e daj andro foros the odoj man dikhle o rakle školatar. Akana dikhľom, sar jon dikhen pre miri daj the miro dad, the phenen peske, hoske som lenca terďi. Daravas man, hoj manca na vakerena, ale čačipen hi, hoj manca vakeren. Phralipen amenge ačilã. Ňiko pr'oda na bajinel, hoj som pro jepaš Romňi. Na džal pal oda, sar dičhon avri, ale save san andre. Koda pribehos mange pomožindas te čhinel miri phuri mami.

Jmenuji se Aneta Skopalová. Je mi patnáct let, chtěla bych Vám popsat, jaké to je, když máte maminku Romku a tatínka bílého. Jsem bílá po mém otci. Na první pohled není poznat, že jsem poloviční Cikánka. Je divné být s celou rodinou na pravé cikánské svatbě, kde je většina Romů a neznají mě. Nejdřív se na mě všichni dívali a říkali si: „Co tu chce ta bílá holka?“ V momentě, kdy se dozvěděli, kdo je má maminka a babička, hned se jim na tváři objevil úsměv. Také romské děti v mé škole mě k sobě nepřijali. Drží se své party a já jsem pro ně prý moc bílá. Potom co mě potkali s mojí romskou maminkou, to bylo lepší. Chodili se mě ptát s údivem, jestli jsem Cikánka. Řekla jsem, že jasně, a mám víc kamarádů mezi Romy. Jednou jsem šla s rodiči do města a potkala jsem mé

spolužačky. Bylo vidět, jak si mé rodiče prohlížejí. Možná si v duchu říkali, proč tam s nimi stojím. Měla jsem trochu strach, že se mnou přestanou kamarádit a zavrhnou mě. To se ale nestalo, přátelství nám zůstalo. Nikomu to nevadí a berou mě jako bílou poloviční Cikánku. Nezáleží na tom, jak vypadáme, ale na tom, jací jsme lidi uvnitř naší duše. Tento příběh mi pomohla napsat moje romská babička.

My name is Aneta Skopalová. I'm fifteen years old. I'd like to tell you what it's like when the mother is a Roma and the father is a Non-Roma. I've inherited my dad's fair complexion. At first sight people can't usually tell I'm Romany. It's strange. When we go to a true Romany wedding where there are only Roma, they can't tell, either. At first they look at me and they tell each other: "What is that white girl doing here?" Then they find out what my surname is, who my Mum and my old granny are. Then I can see everyone laughing. The Romany children at my school didn't talk to me because I'm way too fair-skinned. After they had seen me with my Mum, everything got better. They started coming up to me, asking whether I was a Roma. I told them I really was a Roma and now I have more friends among the Roma. Once me and both my parents went into town and my Non-Romany classmates saw us. I could see how they were looking at my Dad and my Mum and probably asking themselves why I was standing there with them. I was afraid they would never speak to me again but the truth is they do. Our friendship has survived. No one minds that I am half-Romany. It is not what you look like but what you carry inside of you that matters. My old granny has helped me to write this story down.

Cena studentů z Gymnázia Jana Nerudy

Recognition awarded by Jan Neruda Grammar School

Tereza Klempářová, ZŠ Sokolov, Běžecká, 7. ročník

Primary School Sokolov, Běžecká Street, Grade Seven

Dur ribňikos dživel jekh murš, so pes vičinel Pepa. Jekh džives o Pepos kamelas te džal te chudkeren le mačhen. Phuterd'a o vudar a dikhl'a angle peste cikno čhavoro, kaj paš'olas andro košikos. Igen rovelas. Sas igen šukar čhajori. O Pepos diňa lake o nav Anežka. Denaš'la but berš a la Anežkake sas dešupandž berš. Lakro dad sas phuro the nasvalo. E Anežka pal leste mištes bajinelas. E Anežka he lakro dad gejle ko doktoris. Dodžanle pes, že lakere dadeske arakhle o nadoris andro šero. Añi oda na užarde. E Anežka rovelas a modlinelas pes, kaj lakero dad te na merel. Jekh džives gej'la o dad pre operacija. E Anežka

pes mangelas, kaj doperla mištes e operacija. O doktoris avlas pal e operačno sala a phenel la Anežkake: „Upřímnou soustast“. E Anežka igen bares rovlas a oťpejla. Aver đives pregejla o pohrebos. E Anežka pes prekerđa a dživelas duruder.

Nedaleko rybníka žil jeden muž, který se jmenoval Pepa. Jednoho dne si chtěl Pepa zarybařit. Otevřel dveře a uviděl před sebou malé miminko, které leželo v košíčku a hodně plakalo. Byla to krásná holčička. Pepa jí dal jméno Anežka. Uběhlo pár let a Anežce bylo 15 let. Její otec už byl starý a nemocný. Anežka se o něj velmi dobře starala. Anežka a její otec zašli k lékaři a dozvěděli se, že její otec má nádor v hlavě. Bylo to velmi neočekávané. Anežka plakala a modlila se, aby její otec nezemřel. Jednoho dne byla operace. Anežka doufala, že operace dopadne dobře. Pan doktor vyšel z operačního sálu a povídá Anežce: „Upřímnou soustrast.“ Anežka se silně rozplakala a zhroutila se. Druhý den byl pohřeb. Anežka se vzchopila a žila dál.

Not far from the lake there lived a man called Pepa. One day Pepa decided to go fishing. He opened the door and saw a little baby wrapped in a basket stood on his doorstep. The baby was crying really badly. It was a beautiful little girl. Pepa called her Anežka. Many years passed and Anežka is now sixteen years old. Her dad is old and sick. Anežka took really good care of him. She took her father to see a doctor. There they found out that her father had a brain tumour. It came as a real shock. Anežka cried and prayed for her father not to die. One day her father went in for surgery. Anežka prayed for the operation to work. Then the doctor walked outside of the theatre and he said to her: "Please accept my condolences." Anežka burst into tears and she completely lost it. The funeral was the next day. Anežka pulled herself together and she lived on.

4. KATEGORIE / 4th Category (secondary-school students)

Středoškolská studenti

1. místo / First Prize

Tereza Faldusová, SŠ V Hati 700, Černovice, 18 let
Secondary School V Hati 700, Černovice, 18 years old

Muľas mange miro dad

Amare dades sas džungalo nasvalipen andre calo celos. Pre Karačoňa les amenge ande khere. Pašlarde les te sovel, la dajorake dine avri o receptos a gejele. Jov man vičinda ko hados, chudľas man vastestar a phenda mange, hoj ničgda na kamelas, kaj les te dikhav kavka. Fest rovelas. E dajori mange phenda, hoj te kamava te rovel, kaj te džav avri abo andre cimra. Denašľom paš o paňi, fejs rovavas. Palis avilom pale khere. Paš o karačoňakro kaštoro savore amen rovahas, ča mro štarberšengro phraloro na džanelas soske. Phirelas khatar amende a khoskerelas amenge o apsa. Raťi savore pašľilľam. Me našťi zasutom. Jehhvareste šundom, sar man the mra dajora vičinel. Me ča phendom: „Mamo, o dadoro!“ So duj džeňa avľam sig te dikhel, soske o dadoro ajci rovel. Sar avľam andre cimra, o dadoro vičinda: „Alenko, Terezko! Me na šnav o pindre, o vasta! E dajori sig vičinda e sanitka. Pal o pandž minuti avle le dochtoriha a jov phenda: „Ajse dženes tumenge mukhle khere te avel pre Karačoňa?“ No a palis le dades ľigende. Imar ničgda les na dikľlom. 1. 1. 2015 avľa e daj khere andal e buti nasig, rovelas. Phučľom latar, so pes ačhilľa. Phenda mange, hoj o dadoro muľa. Samas fejs nalačhes. Adadžives imar birinas. Džanas, hoj amare kamade dadoreske feder andro ňebos a hoj o Del pal leste lačhes sajinel.

Umřel mi tatínek

Náš tatínek měl rakovinu celého těla. Na Vánoce nám ho přivezli domů. Položili ho do postele, mamince dali recepty na nějaké léky a potom odjeli. On si mě zavolal k posteli, chytil mě za ruku a řekl mi, že nikdy nechtěl, abych ho takhle

někdy viděla. Moc u toho plakal. Maminka mi řekla, že když se mi bude chtít plakat, ať jdu třeba ven nebo do pokoje. A tak jsem utekla k vodě, kde jsem moc brečela. Pak jsem se vrátila domů. U vánočního stromečku jsme brečeli všichni, jenom můj čtyřletý bratr nevěděl proč. Chodil kolem nás s kapesníčkama a utíral nám slzy. Večer jsme se všichni uložili ke spánku. V noci jsem nemohla usnout. Najednou jsem slyšela, jak tatínek volá mě a maminku. Já jsem jen řekla: „Mami, tatínek!“ Obě jsme vyskočily z postele a běžely se podívat, proč tatínek tolik nařiká. Když jsme vešly do pokoje, volal: „ Alenko, Terezko! Já necítím ruce ani nohy!“ Maminka hnedka vzala telefon a volala rychlou záchrannou službu. Za 5 minut přijeli i s doktorem a on řekl: „Tohle vám pustili domů na svátky?“ No a pak tatínka odvezli. A už jsem ho nikdy neviděla. 1. 1. 2015 maminka přišla z práce domů později a moc plakala. Ptala jsem se jí, co se stalo, řekla mi, že tatínek umřel. Byli jsme na tom moc špatně, dnes už to zvládáme. Víme, že v nebičku se má náš milovaný tatínek mnohem lépe a že Bůh tam na něho dává dobrý pozor.

My Dad Has Died On Me

Our father had the nasty disease in his entire body (note: cancer). They brought him home to us at Christmas. They laid him down, gave my Mum his medicine and off they went. He called me to his bedside, held my hand and told me that he'd never wanted me to see him like this. He was crying hard. My Mum told me if I wanted to cry I should go into another room or out. I ran to the lake and I cried a lot. Then I came back home. We were all crying by the Christmas tree, only my four-year-old brother didn't understand what was happening. He walked among us and wiped away our tears. At night we all went to bed. I couldn't sleep. Suddenly I thought I heard him call me and my Mum. I just said: "Mum, it's Dad!" Together we quickly went to see why he was shouting. When we walked into his room, he shouted: "Alenka! Terezka! I can't feel my arms and legs!" My Mum immediately called an ambulance. They arrived in five minutes. The doctor said: "They let you have such a sick man home for Christmas?!" Then they took my father away. I never saw him again. On New Year's Day 2015 my Mum came home from work early and she was crying. I asked her what had happened. She told me my Dad had died. We were doing really badly. Today we are coping. We know that our beloved Daddy is better off in heaven and dear God is taking good care of him.

2. miesto / Second Prize

Lucky Ditrich, SŠ V Hati 700, Černovice, 17 let
Secondary School V Hati 700, Černovice, 17 years old

Ko me som?

Andro februaris 1998 pes arakhel andro mostecko kojenecko ustavos cikñi čhajori Lucie Kurejová. Pregejľa trin berš a e Lucinka pes dochudľa ko tutora, so lake dine nevo nav Lucie Ditrichová. Savoro sas lačno. Sar sas la asandutno-na kundratona čhajorake ochto berš, sas zgvalcimen a savoro šukar gejľa het. Chudňa te kerel bengipen a kavka pes dochudľas andre lakero peršo vichovno ustavos. Jekhoru manuš, so la sas, phandľa pal late o vudar andro ustavos u gejľa het. Peršo e daj, so lake uliľa, akana the e daj, so la furt arakhelas a pomožinelas lake? Predžidiľa štar džungale čhonoru bije daj, palis pro dživipen andro ustavos prisikhliľa. Kana sas lake dešuduj berš, gejľa pale ko tutora, ale imar na sas mišto. A e Lucie Ditrichová kerel bida, pijel cigaretli, phirel maťi a denašel. Čerinkerel jekh ustavos pal aver - Homole, Šindlovy Dvory, Počátky, Senožaty. Nekgoreder has Opařany. Ča o praški u aver praški. Akana skončinda andro ustavos Černovicende, kaj hiñi bachtali, bo dživel peskera kamibnaha. Vičinel pes Jana Deňová. So duj džeňa bajinen pal lakero čhavoro, so la Laccake phenel „dado“. Zabisterdom tumenge te phenel, hoj e Lucie imar but na egzistinel. Akana som o dadoro a phenen mange Lucky.

Kdo jsem já?

V únoru roku 1998 se ocitla v mosteckém kojeneckém ústavu malinká holčička Lucie Kurejová. Uplynuly tři roky a Lucinka se dostala k pěstounům, kteří ji přejmenovali na Lucii Ditrichovou. A všechno bylo dobré a v pořádku. Ale v 8 letech byla rozesmátá kudrnatá holka znásilněná, a všechno krásné bylo pryč. Začala zlobit. A tak se dostala do svého prvního dětského výchovného ústavu. Jediný člověk na světě, máma, za ní zavřela ústavní dveře a byla pryč. Napřed biologická matka a teď i máma, která ji vždycky chránila a pomáhala jí? Zažila čtyři hrozná měsíce bez mámy. Pak si na ústavácký život zvykla. Ve dvanácti letech šla zpátky k pěstounům, ale už to nešlo. A Lucie Ditrichová zlobila, hulila, chlastala a utíkala. Střídal se ústav za ústavem – Homole, Šindlovy Dvory, Počátky, Senožaty, ale nejhorší byly Opařany. Jenom prášky a prášky. No a teď končí s ústavu v Černovicích, kde je šťastná, protože žije se svou láskou Janou Deňovou. Obě se starají o jejího syna, který Lucii říká „táto“. Zapomněla jsem vám totiž říct, že Lucie už dávno neexistuje. Jsem teď tatínek a říkají mi Lucky.

Who am I?

In February 1998 a little girl called Lucie Kurejová was brought to the children's home in Most. Three years later little Lucie was put into foster care and she was given a new name, Lucie Ditrichová. Everything was going well. When the cheerful curly-head was eight years old, she was raped and everything nice turned sour. She went off the rails and that's how she ended up in her first borstal. The only person she had in her life closed the borstal door on her and walked away. First her real mother and now even the mother who was looking after her and helping her? She lived through four horrible months without her Mum. Then she got used to the borstal life. At twelve she went back to her foster parents but it wasn't working anymore. Lucie Ditrichová caused trouble, she smoked, drank and ran away. She changed borstal after borstal – Homole, Šindlovy Dvory, Počátky, Senožaty and a particularly nasty one, Opařany. All she got was pills upon pills. Currently she is close to finishing her last institution, Černovice, where she is very happy because she is living with her love, Jana Deňová. Together they are raising her little boy. The little boy calls Lucie "dad". I forgot to mention that Lucie has not existed for a long time. Now I am a father and I call myself Lucky.

3. místo / Third Prize

Jana Deňová, SŠ V Hati 700, Černovice, 17 let
Secondary School V Hati 700, Černovice, 17 years old

Miro čhavo

Miro čhavo hin vaš mange savoro, so man hin. Mol ke mande but. Ov mange del gulo a zoralo dživipen. Te mange namištes, ta džanav, kaj vaš leske mušínav te terđol pro pindre. Kampil miro kamiben a bečelišagos. Dživipen bi leskero na džanav mange te prectavinel. Kamav leske savoro te del pale, te del leske savoro, so kamel. Kamav leske te del pale savoro, so man korkori na sas. Na mukhava, kaj te doperel kavka sar me. Kamav, kaj lestar vareso te avel, ale normalnone dromeha. Na, kaj te pomožinel o ustavos. O čhavo hin miro kamiben, miro dživipen. Vaš leske som schopno te zamurdarel.

Můj syn

Můj syn je pro mne vše, co mám. Moc pro mne znamená. Prostě on mi dává chuť a sílu do života. Když mi je nejhůř, tak vím, že se kvůli němu musím postavit na nohy. Potřebuje moji lásku a péči. Život bez něho si nedokážu představit. Chci mu vše vynahradit a dát mu vše, co bude chtít. Prostě mu chci vynahradit to, co jsem já nikdy neměla. Nedovolím, aby dopadl jako já. Chci, aby z něj něco bylo, ale normálním způsobem. Ne pomocí výchovných ústavů. Syn je moje láska, můj život. Kvůli němu jsem schopná i zabít.

My Son

My son is everything I have. He means a lot to me. He gives me the strength and vigour to live my life. When I'm feeling down, I know I have to pick myself up from off the ground for his sake. He needs my love and care. I can't imagine life without him. I want to make everything up to him, give him everything he wants. I want to give him everything I myself did not have. I won't allow him to end up like me. I want him to become somebody, but in a normal way. Without the home helping out. My son is my love and my life. For him, I could kill.

Vybrané práce dětí, vytvořené v rámci dílen tvůrčího psaní v projektu Vaker romanes

Select works written in the creative
writing workshop of the Vaker
romanes / Speak Romani project

David Tököli, ZŠ Nám. 28. října, Brno, 7. ročník
Kindergarten and Primary School 28. října, Brno, Grade Seven

Sar me gejlom te sovel, avlas mange suno le muleha. Kole mules has andro vast čhuri. Jov man kamlas te murdarel. Na sas les nakh. O jakha sar duj kulički. O bala les tiš na has. O danda bare ratestar. Palis avila miro dad. Kamla les te čhinel vaš mange. Koda mulo andre leste pekla e čhuri. Kodi čhuri ačhila andre miro dad. Palis me uštilom. Ilom kodi čhuri. Chudnom nervi. Rovavas. Peklom andre leste. Somas korkoro. Furt rovavas a sar me somas korkoro, tak peklom andre peste čhuri, bo somas korkoro. A palis uštilom a gondolinavas, či oda sas suno. A oda savoro.

(překlad NŠ)

Když jsem šel spát, zdál se mi sen o duchovi. Ten duch držel v ruce nůž. Chtěl mě zabít. Neměl nos, vlasy, oči jako dvě kuličky. Vlasy taky neměl. Měl velké zuby od krve. Vtom se objevil můj táta. Chtěl ducha kvůli mně udeřit. Ten duch do něj bodnul nůž. Ten nůž zůstal zabodnutý v tátovi. Já jsem potom vstal, vzal ten nůž. Byl jsem nervózní, plakal jsem a bodnul ho do něj. Byl jsem sám. Stále jsem plakal, protože jsem byl sám. Potom jsem se probudil a přemýšlel, jestli to byl sen. To je vše.

When I went to sleep, I dreamt about a dead person's ghost. The ghost had a knife in his hand. He wanted to kill me. He did not have a neck. His eyes were like two beads. Also, he had no hair. His big teeth were covered in blood. Then my Dad turned up. He wanted to hit the ghost for me. The ghost stabbed him. The knife got stuck in him. Then I stood up. I took the knife. I lost my nerve. I started crying. I stuck the knife in the ghost. I was alone. I kept crying, and because I was alone, I stuck the knife in him. Then I woke up and I was wondering whether it had all been a dream. And that's the end of my story.

Nikola Mirgová, ZŠ Boženy Němcové, Přerov, 9. ročník
Primary School Přerov, Božena Němcová Street, Grade Nine

Me man vičinav Nikola Mirgová. Hin man dešupandž berš. Phirav andre zakladno škola Boženy Němcové. Bešav Prerovoste. Pisinava tumenge, ko hin andre miro dživipen nekfeder. Andre miro dživipen hin nekfeder miri daj. Miri daj pes vičinel e Lucka. Hin lake tranda the efa berš. Nekfeder andre miro dživipen ehin vaš oda, hoj te manca vareso ehin, som nasvali abo mange vareso na džal abo phares pro jilo mange hin, ta džanel man te šunel, vakerel manca, del mange godi, sar som te kerel lačhes. Savoreha peske džanel te del godi. Ehin ajsi bidarandutni, nikaske pes na mangel. Oda pes mange pačisalol. He me kamav tiš te avel ajsi zorali, bidarandutni. Hin la štar čhave, najphureder ehin miro phral. Vičinel pes Lukáš, palis ehin e pheň Lucka. Palis som me. Nektenerder hin o phral Robert. Miri daj pes starinel pal savore phrala pheňa. Najphureder phral imar dživel peskro dživipen. La romňaha hin len duj čhave. Vaš miri daj miro dživipen bi diňomas. Fejs lači ehin pre amende. Rado la dikhav a vaš oda hin miro vzoros.

(překlad NŠ)

Jmenuji se Nikola Mirgová. Je mi patnáct let. Chodím do Základní školy Boženy Němcové. Bydlím v Přerově. Píši vám, kdo je v mém životě nejlepší. V mém životě je nejlepší má matka. Maminka se jmenuje Lucka. Je jí 37 let. Nejlepší v mém životě je, protože pokud se se mnou něco děje, jsem nemocná, nebo když mi něco nevyjde, je mi těžko na srdci, umí mě vyslechnout, mluví se mnou, radí mi, jak to mám dělat správně. Se vším si umíme poradit. Je taková statečná, nikoho se neprosí. To se mi líbí. Chci být taky taková, silná a statečná. Má čtyři děti, nejstarší je můj bratr. Jmenuje se Lukáš. Potom sestra Lucka a potom já. Nejmladší je bratr Robert. Má maminka se stará o všechny sourozence. Nejstarší bratr žije svůj život, se ženou a dvěma dětmi. Za mou maminku bych položila život. Je na nás moc hodná. Mám ji moc ráda. Proto je mým vzorem.

My name is Nikola Mirgová. I'm fifteen years old. I go to Božena Němcová Primary School. I live in Přerov. I'll tell you about the most important person in my life. My Mum is the best person in my life. Her name is Lucka. She is thirty-eight years old. She is the best because when there is something the matter with me, I'm sick, things aren't working out for me or I'm feeling down, she listens to me, talks to me and tells me how to make things right. We can always find a solution. She is very brave and never goes begging for help. I like that. I'd also like to become as strong and brave as she is. She has four children. My brother Lukáš is the eldest, my sister Lucka is the second eldest. Then it's me and then comes our youngest brother, Robert. My Mum is taking care of all four siblings. My eldest brother already has his own life. He and his wife have two children. I would give my life for my Mum. What she does for us incredible. I love her and she is my role model.

Bára Janová, ZŠ Boženy Němcové, Přerov, 7. ročník
Primary School Přerov, Božena Němcová Street, Grade Seven

Miro nekšukareder džives andre škola

Vičínav pes Bára Janová. Hin mange dešuštar berš. Kamav tumenge te phenel miro nekšukareder džives andre škola. Ftorkone geľom andre škola a geľam pre škola v přírodě. Andro Jeseňika pro Pradėdos. Kodoj menge has lačhes. Bavinahas pes le čhavenca. Phirahas andro veš te kerel varesave ukoli. O učitelki pre amende has lačhe. Has amen kodoj hadži, sprchi, tato paňi, chabena. Phirahas pro bicigli. Palis geľlam te dikhel pro Pradėdos. Kodoj peske cinahas, so kamahas. Pjatkone imar džahas kodarig het. Ifom peske kodarig lačhe zažitki a andre godži mange oda furt hin. Romale, ačhon Deveha!

Nejkrásnější den ve škole

(překlad NŠ)

Jmenuji se Bára Janová. Je mi 14 let. Chci vám vyprávět o mém nejkrásnějším dni ve škole. V úterý jsem šla do školy. Jeli jsme do školy v přírodě do Jeseníků na Praděd. Tam mi bylo dobře. Hráli jsme si s dětmi. Chodili jsme do lesa plnit nějaké úkoly. Učitelky na nás byly hodné. Měli jsme tam postele, sprchy, teplou vodu, jídlo. Háhá... Jezdili jsme na kole, potom jsme se jeli podívat na Praděd. Tam jsme si kupovali, co jen jsme chtěli. V pátek jsme odjžděli. Přivezla jsem si odtamtud krásné zážitky a mám to neustále v mysli. Sbohem lidi!

The Best Day at My School

My name is Bára Janová. I'm sixteen years old. I'd like to tell you about the best day at my school. On Tuesday we went on school camp to the Jeseníky Mountains. I had a really good time. We all played together. We went to the woods to complete various tasks. The teachers were being kind to us. We had beds, showers with hot water and food. We went cycling. Then we went to see Praděd, the highest peak of the Jeseníky. There we were able to buy whatever we wanted. On Friday we went back. We'd had a great time and I keep thinking about it. Roma, God be with you!

Lucie Mižigárová, ZŠ Boženy Němcové, Přerov, 8. ročník
Primary School Přerov, Božena Němcová Street, Grade Eight

Me man vičinav Lucie Mižigárová. Hin mange dešuštar berš. Phirav andre zakladno škola Boženy Němcové. Bešav Prerovoste. Pisinav tumenge, ko hin andre miro dživipen nekfeder: Andre miro dživipen hin nekfeder miri dajori. Hin lake tranda berš. Hin mire dadeha imar dešuduje beršendar. Miri daj man ločhiľa, kana lake sas dešušov berš. Miri dajori pes vičinel e Veronika, ale phenen lake Bílková. Varekaj la he koškerav, ale sar mange nalačhes, bajinel paš ma. A som rado, kaj man hin e daj, bo džanav, že miro dad bi kavka pal ma na bajinelas sar joj. Som rado, že man la hin nebo varekas la nane. Džanav, že kamel pre amende sa nekfeder a furt mange phenel, kaj pes te viučinav. Igen rado la dikhav.

(překlad NŠ)

Jmenuji se Lucie Mižigárová. Je mi čtrnáct let. Chodím do základní školy Boženy Němcové. Bydlím v Přerově. Píši vám, kdo je v mém životě nejlepší. V mém životě je nejlepší má maminka. Je jí třicet let. S mým tatínkem žije dvanáct let. Má maminka mě porodila v šestnácti letech. Jmenuje se Veronika, ale přezdívají jí Bílková. Někdy ji proklínám, ale když mi je zle, stará se o mě. Jsem ráda, že ji mám, protože vím, že by se táta neuměl tak dobře postarat jako ona. Jsem ráda, že ji mám, protože někdo matku nemá. Víam, že pro nás chce to nejlepší. Stále mi říká, abych se vyučila. Mám ji moc ráda.

My name is Lucie Mižigárová. I'm fourteen years old. I go to Božena Němcová Primary School. I live in Přerov. I'll tell you about the most important person in my life: this person is my Mum. She is thirty years old. She has been with my father since she was twelve years old. She had me when she was sixteen. Her name is Veronika but people tend to call her Bílková. Sometimes I call her bad

names but when I'm feeling down, she takes care of me. I'm grateful for having my Mum because I know my Dad would never care as much as she does. I'm happy for having a Mum because not everyone has one. I know she only wants the best for us. She keeps telling me I need a vocational school diploma. I love her very much.

Petra Giňová, NZDM KC Liščina, 8. ročník
Open-Access Youth Club Liščina, Grade Eight

Amari Karačoňa

Sar uštas tosara upre Vilija, ta mire pheňa he miri daj dokeras, so mek kempel te pratinel, te dotavel. Palis e daj amenge kerel o bobalki makoha he upre čhil. Našti chas fejs maklo a aňi nisavo mas našti chas. Bašavel amenge o radijos romane gilenca. E daj amenge vakerel pal peskre phrala he pheňa, sar jon kernas. E daj kerel furt pal peskri daj. Sar hin savoro kerdo, uras pes upre, savore hin neve grati. Palis džas andre khangeri, das te posvecinel o kher. Palis khelas, pijas calo famelija.

Naše Vánoce (překlad NŠ)

Když ráno na Štědrý den vstaneme, společně se sestrami a maminkou douklidíme a dovaříme, co je třeba. Potom nám maminka uvaří bobalky s mákem a poleje je máslem. Nemůžeme jíst moc masné ani žádné maso. Posloucháme romské písně. Maminka nám vypráví o svých sourozencích, jak slavili Vánoce. Maminka to neustále dodržuje po své matce. Když je vše připravené, oblékneme si sváteční oblečení. Jdeme do kostela, dáme vysvětit dům a potom všichni tančíme a pijeme.

Our Christmas Time

When we get up on Christmas Day, my sisters, my Mum and I finish what cleaning and cooking remains to be done. Then my Mum makes bobalki, wheat gnocchi with ground poppy seeds and melted butter. We're not supposed to eat meat products or meat. We play Romany music on the music system. Our Mum always tells us about her brothers and sisters, how they used to celebrate Christmas. She does everything like her Mum used to. When everything is ready, we dress up. Everyone wears new clothes. Then we go to church, have our house blessed and then we all dance and drink.

Denisa Pavlišťiková, ZŠ Turkmenská, Vsetín, 7. ročník

Primary School Vsetín, Turkmenská Street, Grade Seven

Nejradeder dikhav mira baba. Fejst rado la dikhav. Achaľuvav mange laha, rado laha vakerav. Hiňi lačhi. Jekhvar mange delas дума, sar has cikňori, sar dživenas andre lakri doba, sar sas čoripen, sar len na has so te chal, sar cerpinenas, sar phirenas andre škola, so pes sikhavnas. Delas mange дума, so peske predživelas. Mek mange e baba phendžas, hoj fejst likerelas peskra da he le dades. Phend'a hoj majinas tiš te likerel la da he le dades, hoj amenca na avena furt, hoj jekhvar avela džives, sar amenca imar na avena.

(překlad NŠ)

Nejradši mám svou babičku. Mám ji moc ráda. Rozumím si s ní, ráda si s ní povídám. Je hodná. Jednou mi vyprávěla, jak se žilo v té době, když byla malá. Jaká byla chudoba, že neměli co jíst, trpěli, jak chodili do školy a co se učili. Vyprávěla mi, co prožila. Ještě mi babička řekla, jak moc si váží svých rodičů. Máme si také vážit svých rodičů, protože tu s námi stále nebudou. Jednou nastane den, kdy s námi nebudou.

My favourite person is my Granny. I love her very much. We really get on, I enjoy talking to her. She's a good woman. Once she told me about her childhood. How they lived in those days, about the poverty, how they had nothing to eat and how much they suffered. She told me how they went to school and what they were taught. She told me about all the things she had been through. She also told me she had a lot of respect for her father and mother and that we should also respect our parents because they won't always be around. One day a day will come when they will no longer be with us.

Natálie Siváková, ZŠ Zlatnická, Most, 7. ročník

Primary School Most, Zlatnická Street, Grade Seven

Vičínav pes Natálie Siváková. Phirav andre eftato trida. Hin mange dešutrin berš. Miri škola hiňi bari the hin kode but tridi. Amari trida nane lačhi. But pes maren a rakinen pre peste. Na likerem pes lačhes. Hine pre peste džungale. Lenge jekh, save znamki chudena. Hine barikane, len hin nakh opre. O učitelu hine lačhe, na sar kola čhave. O učitelu kamen le čhaven vareso te sikhavel, ale on na kamen. Mange kodi trida nane pre dzeka. Me na kamav kode te aven a miri kamaratka kode tiš na kamel. Miri kamaratka hiňi sar me. Hiňi paťivali, sikhľol pes lačhes, kamel pes te sikhľol, na sar kale čhave. Me a miri kamaratka nanavidzinas kadi trida. Narado len dikhas. Amen na kamas kade te ačhol. Miri

kamaratka kamel te preperel andre aver trida. Ale me lake phenav: „Ma preper!
Kola čhave preperna, na tu!“ A oj phenel: „Tut hin čačipen.“

(překlad NŠ)

Jmenuji se Natálie Siváková. Chodím do sedmé třídy. Je mi třináct let. Škola je velká, je v ní hodně tříd. Naše třída není dobrá. Děti se mezi sebou moc perou a nadávají si. Chovají se nehezky. Jsou na sebe oškliví. Nezáleží jim na známkách. Jsou nafoukaní, mají nos nahoru. Na rozdíl od dětí jsou učitelé hodní. Učitelka chce něčemu děti naučit, oni však nechtějí. Tato třída se mi nelíbí. Já a moje kamarádka nechceme být v této třídě. Moje kamarádka je jako já. Je slušná, učí se, chce se učit, ne jako děti ze třídy. Nenávidíme tuto třídu, nemáme je rády. Nechceme tu zůstat. Moje kamarádka chce propadnout do jiné třídy. Já jí říkám: „Nepropadej! Ať ostatní děti propadnou, ne ty!“ Ona říká: „Máš pravdu.“

My name is Natálie Siváková. I'm in my seventh grade. I'm thirteen years old. My school is big and there are many classes in it. Our class isn't good. The pupils are always fighting and calling each other names. They don't know how to behave. They treat each other badly. They don't care what results they get. They're stuck up, they look down their noses at everyone else. The teachers are good, not like the children. They want to teach the children something but they resist it. I don't like this class. Neither I nor my friend want to stay there. My friend is like me. She's well-behaved, she has good results and wants to study, not like our classmates. Me and my friend hate this class. We don't like them. We don't want to be here. My friend wants to fail this grade and repeat it with another class. But I keep telling her: "Don't fail your class! The other kids will fail it, not you!" And she says: "You're right."

Juliana Gáborová a Miroslava Kinačová,

ZŠ Podmostní, Plzeň, 8. ročník / Primary School Plzeň, 1 Podmostní Street,
Grade Eight

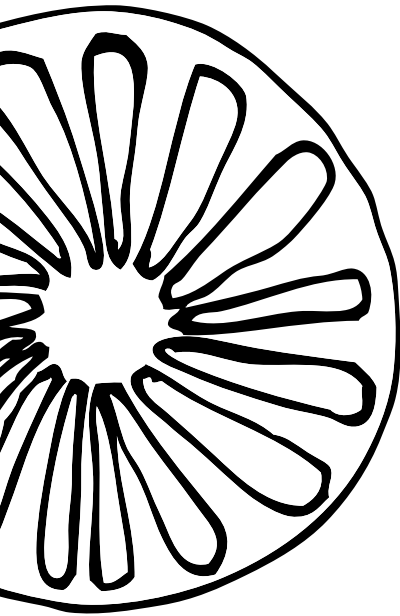

Me man vičinav Julina a hin mange dešupandž berš. Bešav Plžnate. Sar džava avri e škola, ta kamavas bi te sikhlon, palis mange te arakhen buči. Palis te len mira dajora andre miro kher, kaj ode te avel bachtali a vešelo. Fest la kamav a perdal late kamav buči te keren. Kamav pal late te sajinel, sar avela phuri, ale e škola na kamav prekal oda, kaj furt ade ča bešas ajci a sig te ušten - man oda na bavinel. Ale škola man bavinel. Ale škola... o čhave varekana cholarkeren, ale bečelinav varesave čhaven. Kamňomas man te sikhlon pre servirka lebo kucharka, kamav ča perdal varesoste te sikhlon a palis kamav, kaj man te avel miri buči.

Jmenuji se Julina, je mi patnáct let a bydlím v Plzni. Až vyjdu školu, tak bych se chtěla vyučit, pak si najít nějakou práci. Pak tam vzít do bytu i moji mámu, aby byla taky šťastná a veselá. Mám ji moc ráda a kvůli ní chci práci, abych se o ni starala, až bude stará. Ale školu nemám ráda kvůli tomu, že tady sedíme tak dlouho a brzo vstávat mě nebaví. Ale škola mě docela baví, ale ty děti mě někdy nervujou, ale některý mám moc ráda. Ráda bych se vyučila na barmanku nebo kuchařku. Chci se hlavně vyučit a pak mít svou práci.

My name is Julina and I'm fifteen years old. I live in Plzeň. When I finish primary school, I'd like to go to a vocational school. Then I want to find a job. Then I'll take my Mum to my place to be happy and cheerful. I love her very much and it's for her that I want to get a job. I want to look after her when she gets old. What I don't like about school is the constant sitting down and also the early starts. But I enjoy studying. Some children are driving me crazy but I like others very much. I'd like to get to a catering school to become a waitress or a cook. I just really want to have a vocational school diploma and then find my own job.

Výtvarná část soutěže

Art Competition

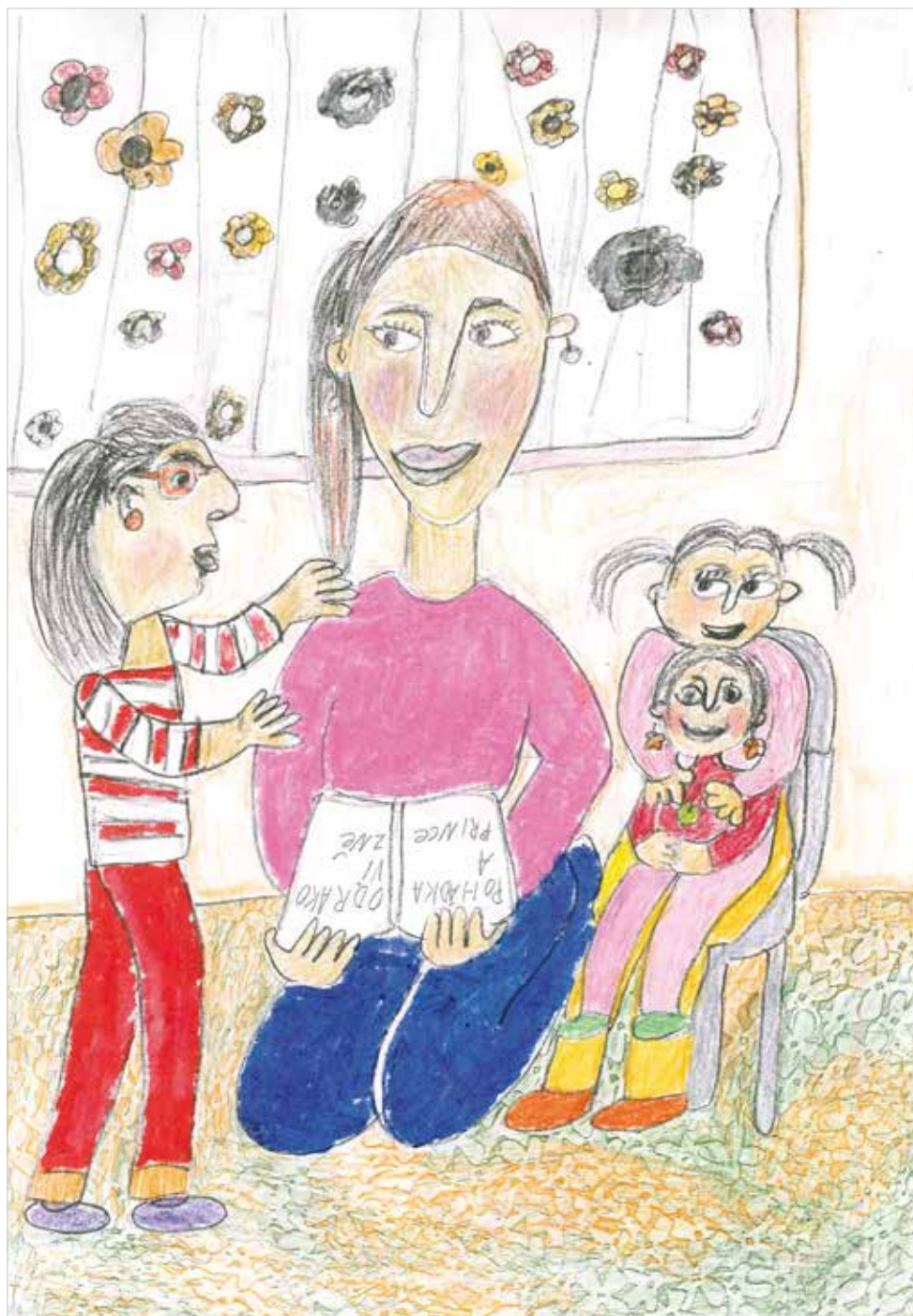

1. místo / 1. kategorie: **Dagmar Pechová**, ZŠ Karasova, Ostrava – Mariánské hory, 1. ročník

2. místo / 1. kategorie: **Martina Šarközyová** – IQ Roma servis, Břeclav, 3. ročník

3. místo / 1. kategorie: **Naela Pavlišťiková** – ZŠ Turkmenská, Vsetín, 3. ročník

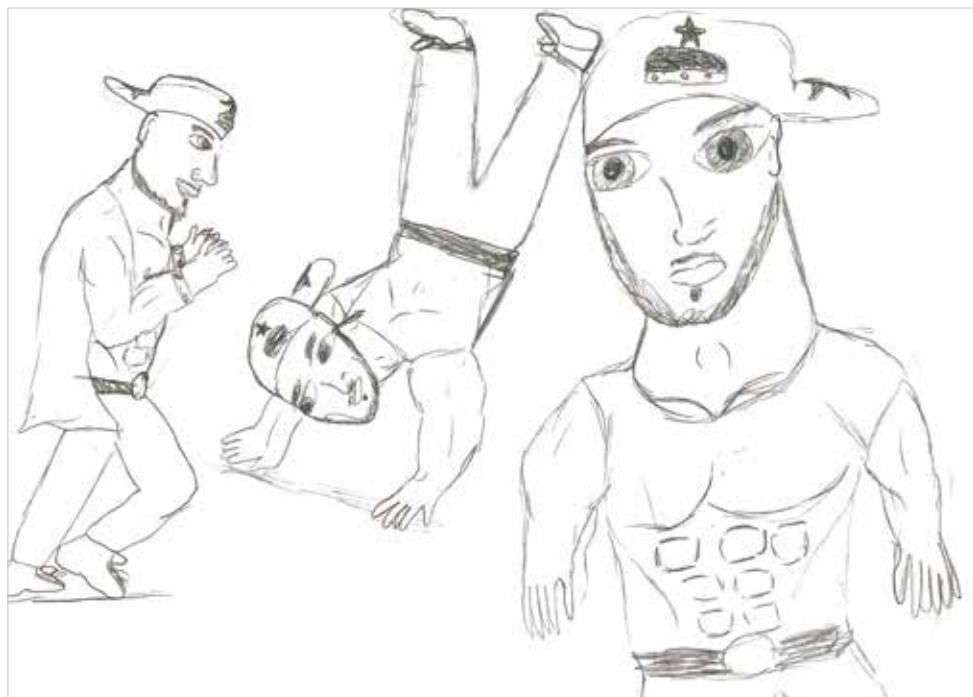
1. místo / 2. kategorie: **Tomáš Danihel**, IQ Roma servis, Břeclav, 5. ročník (obr. 1)

1. místo / 2. kategorie: **Tomáš Danihel**, IQ Roma servis, Břeclav, 5. ročník (obr. 2 a3)

2. místo / 2. kategorie: **Erik Kandra**, ZŠ Turkmenská, Vsetín, 4. ročník

3. místo / 2. kategorie: **René Gunár**, Volant, Přelouč, 4. ročník

1. miesto / 3. kategorije: **Ludmila Grundzová**, Čhavorikaňi luma, Krupka, 8. ročník

3. místo / 3. kategorie: **Diana Gažiová**, ZŠ Zlatnická, Most, 7. ročník

2. místo / 3. kategorie: **Jan Balog**, ZvŠ Do Nového, Pardubice, 7. ročník

1. místo / 4. kategorie: **Sandra Štěrbová**, SŠ V Hati, Černovice, 17 let

3. místo / 4. kategorie: **Denisa Bednářská**, SŠ V Hati, Černovice, 17 let

2. místo / 4. kategorie: **Lucky Ditrich**, SŠ V Hati, Černovice, 17 let

Úřad vlády České republiky

MR NADAČNÍ FOND
JUDr. MARTINA RŮŽIČKÝ

portál

OLYMPUS

ROMANO SUNO děkuje v tomto roce za podporu Úřadu vlády České republiky, Nadačnímu fondu Martiny a Martina Růžičkových, Mattelu Czech Republic s. r. o., nakladatelství Portál, s. r. o., Českým kamenolomům s. r. o. a společnosti Olympus, Czech Group, s. r. o.

Záštitu nad soutěží Romano suno převzalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu.

